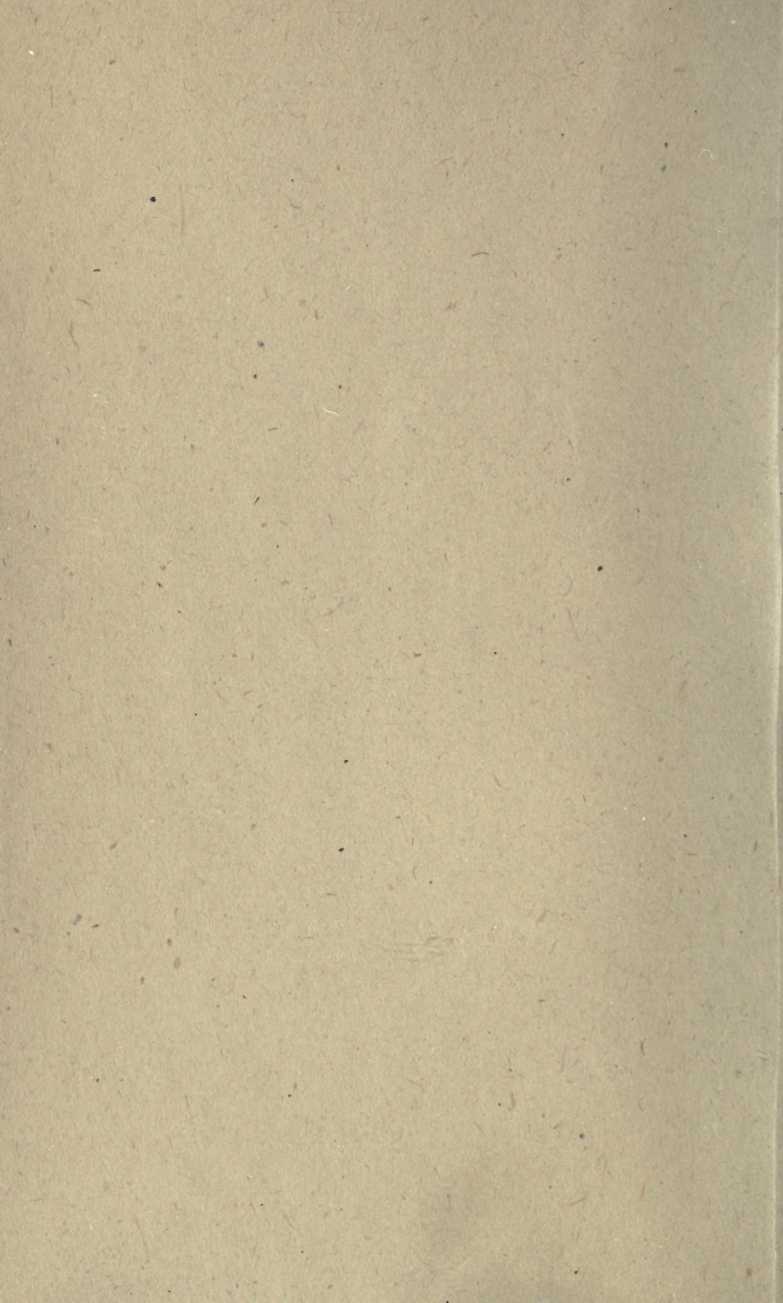
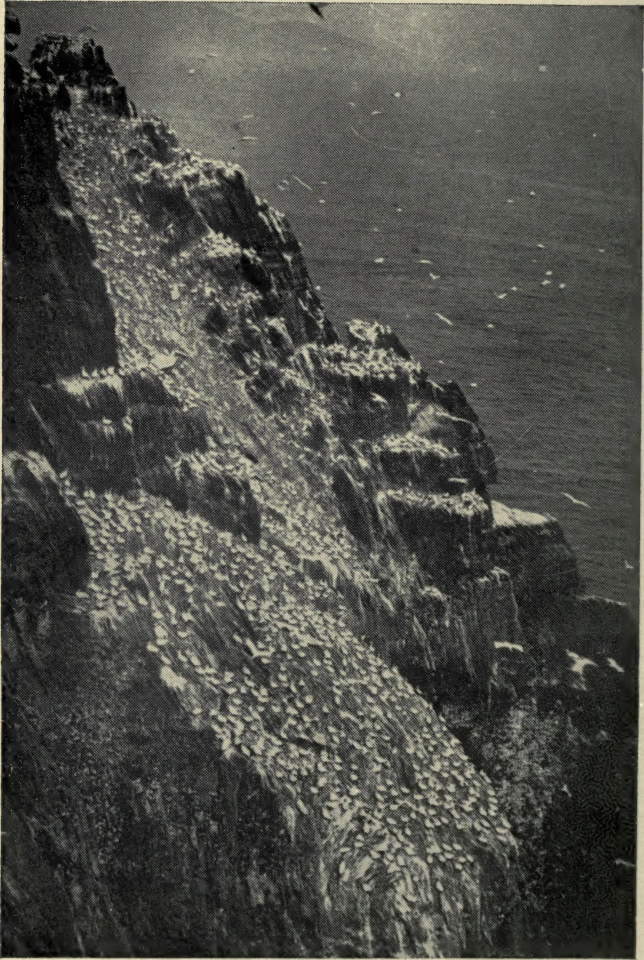

beata ōrēantōm

Ιεατνάδ α 31. Δη Sceaλs Beag. Νί μίρτε παρματάρ να
νέαν το έαβαιρε αμ.

HEcIr
O

O'Kelly, John Joseph

Deata Dneandain

A imteacta is a iomráma

le

Seán Ua Ceallaigh

"Do leigeadais an long ar a cumas
féin, agus do féol Dia í."

foillpigeasó so do
cumann buanuiḡte na ḡaeóitḡe

528984

23. 10. 51

le

m. h. macguitl ḡ a mḡac
1 mḡaite áca Cliaḡ

1915

M. H. GILL & SON, LTD., DUBLIN.

ÉIRIM

CAIBITÍOL Δ	leatanaic Δ
I. Toraic Δ Saogail . . .	7
II. Iomráim Úreantain . . .	20
III. An Dara Iomráim . . .	27
IV. An Trear Iomráim : go hálbain ir Úreantain	36
V. Deiread Δ Saotair . . .	41
VI. Cómaritair Δ Saotair i gcéim : Déara aSur nóra Meartaige . . .	48
VII. Toraic Δ Saotair aSur Iomráim Δ an tSean- Saogail . . .	57
VIII. Teirtear na nUgair . . .	62
IX. Tuillead Teirtir : léaricála árra ir Δ leitéir . . .	74
Áiream na nUgair . . .	93

Ó ġein míc Muipe iŕ deapib linn
So heitreadt beatad bŕeandain
 bŕiadaim aŕ oet moġa an
 aŕ cúis céadaib so comlán.

Reamhláð

Ugðair ir daoine muinntearbá ó Aimeirce ir mó
fé nveara dom an leabair ro do cup le céile. Agus
mé ar lops eolair i rtaoib bpreantain connactar
dom gur i leabarlain bpuireil atá an cup ríor ir
feairi ar domán ar imteactaib an naoim. Ruaḡraib
ua Maolconaire do dein an cup ríor roin i mbliadain
a 1536; dein “an brátair boct” Miceál ua Cléirig
é d’aitreiríobad i mbliadain a 1629. Droct-páiréar
ḡarib agus droct-ub do bí as an rcríbhneoir, agus ir
léir ó’n rcríbinn náir b’annam tuirre air agus é as
ḡabáil di. Ceirre ríor leatnac atá ann ar ríor,
agus cúig line rícead no mar roin i nḡad leatnac.
Tá deic ḡaibíoil ir rí ríor ’ran méir rín.

Tuḡar féin dá turar ar catair bpuireil. Níor
féadar a déanam an céad uair ac an rcríbinn a
léigean ir a cup i ḡcompráir le n-a raib rcríbte
asam roim fé. Cuadar ann an ac-uair agus ronn
orm an rcríbinn d’aitreiríobad. Níor eirig liom
ran a déanam. Bainfead fé coitcigear díom, agus
ní raib de raoir asam le caiteam ann ac ríactmáin.
Mór-mór an uair deinear an rcríbinn d’aitléigean
ḡo haireac ba léir dom ná hoirfead an reancup
roin uile do’n ḡnó a bí cupra ríomam asam. Ir ead
bí im’ aigne-re leabair i ḡcómair na ríol agus cup
ríor ann ar ríogal ir ar ríotar ir ar iomprámaib
bpreantain agus ar cómarraib na n-iompráim úo do

péir mar atáir a gáinn iníu. An tuairisc atá i ríribinn bhuiréil oirfead ré d'iríleabair i gcómair cúrraíde na heaglaire no do leabair éigin dá fámáil : ní oirfead ré i gcómair na ríol ro a gáinn i n'éirínn. I bparíad roin ní'l baint aise le cómaréad na n-íomráim ná le ríair an díreabacáir aet fíir-beagán. Ruó eile : tá móir-cúir de'n éainnt ríó-féandá ann, cé go bfuil cúir de ríarta go leór. "Ag ríubal na bóéna," "Ag ríubal na haidéire" ír "Ag ríubal an leára" an málairt innírte atá ann ar beir "Ag íomráim," agus tá "talam na beacáir ríutaine" ír "an tír aitégalta mar málairt leagáin ro-uair ar "tír éairínse." Seo cúir de'n éur ríor atá ann ar bparíatár na n'éan :

Síota áilne íongantaca ann lán de élócaib uairle, agus mainíríir i lár an oileáin, agus óir árra eala-danta cráibteac inte, agus a ríolar féin ag adháir inte .i. éiríre ríillíre i bparíadair na haitópa móire, agus ríí ríolar i bparíadair na haitópa meadónaíse, agus ar éirírtal do íunnead na coilce aírínn do bí aca. Agus ríor do bí éiríre ríiríeóga déas ar éomáirce a éiríe 'ran éoráir agus íonad an aba eadárta ar meadón. Agus ríor ní láríair neac aca aon fíreagá do gááil aet an t-ab féin, agus ní láríair neac aca gan cead aet an tan do bíóir ag mólad an tísearína muna gceaduísead an t-ab dóib agus ní láríairí annróin féin ó bparíir aet ó cómaréa ríile no bíl no láime. Agus dearbúis an t-ab do bparíadain i bparíadair de nár láríadair le éiríe de gúir daonnáirde le éiríre rííir bíadán ó éánagadair ann. Éairt bparíadain an nórlais i n-a meare.

Cé go bfuil daoine ann ír ná géillíir do íomráim

Úrleandain toirce go luadair oirlead ran miorbailtíde
 ann ir beas miorbail ná adbar iongnantair aca gan a
 ráruad le léigean i rtair na n-ionmáim do tugad
 le ceitpe céad go leit bliadan anuar. Carad tpead
 gaduirdte ar Magalhaens i nOileán na nGaduirdte .i.
 na Ladrones, agus na fir uile dearg-noctta. Carad
 atais ar Drake i ndeirceart Aimeirce, ir ba láirpe
 gad duine aca 'ná triúr Sacraad. Connaic ré
 cuileoga teine as na Celebes, agus an uair luigead
 reata aca ar éraoib, buo d'ois le duine sur réalta
 iad ir iad as taitneam go glé. Connaic ré paráin
 talman i n-a reuainib ré ppreamib crann i nOileán
 na bParáin ir ní téiguir coirdce ró déin an uirce.
 Connaic ré ppiompalláin as eiteall 'ran aer: agus
 iad i n-a port bíoir ar crocad ó éraoib ir a nruim
 rúta. Bí fear as ionmáim i bpoair Captaen Reid,
 agus cé náir fnáim ré maím noimir rin do fnáim ré go
 tpean cum sur raoraó é lá dár cuiread de úruim
 búiró é. "Miorbail" a bead annro dá mbead
 baint as Domnall le fuinnn Úrleandain. Táinig an
 Captaen go hoileán eile mar a raib ialtoga móra
 i n-a míltib duha. Bí cabla com móir oirca ir mar
 bead ar ladaib, agus bí a react no a hoct de troigtib
 ar leitead i n-a reatánnaib ó ceann ceann. Ba mó
 de iongnad murduad dá braca Úrleandain, b'féidir,
 'ná éinne aca ro. Bí céad troigte i n-a haoirde, naoi
 utroigte ioir a dá cíc, ceitpe troigte i brad a rrona
 agus react utroigte i brad a méir meadoin. Act,
 dá ainveoin ran ir uile, ir beas iongnad i n-ionmáim
 Úrleandain gan a ráruad ir na nótaib atá i mban
 na leatnac ar fuio an leabair reo uile. Léigtear
 iad go hairead. O'féadpáinn a cuillead dá ramail

'Dáireamh dá mbuó gábadh dom ran. Iy iongnadh le
 luét amhair pian láime abrtail Meapcaige le feicint
 ar éadon éapcaige 'ran dútaiş rin i lár Aimeirice.
 Aét tá pian láime Colmáin naomta le feicint com
 maié céadna ar éapcais as La Spanna i n-aice Pavia
 'ran iodaíl. Téigeadh Cmuortóir Columbur ar pcoil
 'ran éatair úo .i. Pavia, mar a mbuó Dungal
 léigeannta ó Éirinn as múineadh trát. Iy ann do
 cuimniş Columbur ar iomrámh do tabairt i gcéin do'n
 céad uair. Léigeannta iy faotair iy dútaiş Gaedhal
 ba mó ba bun le n-a rmaointiú. Şríorócaoir rúo
 éinne beó. Asur na faolcain as rtaacá an éadaiş
 de Colmáin naomta níor leis ré air sur mótuish ré
 iad, óir do b'é a tuairim ná féadfaide doéar do
 déanamh do dá mbuó deónuadh Dé é. Asur fúineann
 Úreandain as rámhúdeact ró-dian uair, ar feirean
 leó: " Ná buairiú iy ná bhuirú buir mbaili, asur an
 é nac é Dia ár máirnéalaé? " Do rcaoiléadair leir
 an luinş annpoin, " asur do feól Dia í." Úi Da
 Şama ar an aigne céadna, asur ní mirté a ráó surad
 amlaíó do Columbur. Cífeair a deimniúadh ro 'ran
 eadtra.

Uiríóir na cainnte do baineair ar na rean-rcaibniú
 cuireair leagan an lae móiu air com rada iy do
 b'féirir.

Tá mo buirdeair epoidé as dul go Şrannic Ua
 Şáilleabáin ó San Şrancioco. Da móir do b'féiú dom
 an éadair do tuiş ré dom iy mé as gábal do'n leabair
 ro. Asur táim buirdeá, leir, do Cumann Uanuişte
 na Gaedilge de bairi a épaobrcailte dom.

beata bréandain

I

TOSAC A SAOĞAIL

A luét léigte na tásna ro, ná bíod vpoic-iontaoib
asuib ar mo rceól. Tuigib má'r puo é sup rpeac
míorbai a upmór, nac annam míorbailtíoe dá pamail
as tuicim amac i mballaib eile ó roin i leic. Déanfar
deimín de reo do péir mar cuiprimíó vinn. Mór-
mór, baineann pé le pé nac paib ró-pinte ó ló bpeice
ár Slánuigteóra ná ó n-a aireirge. Níor b'fuláir
san an cpeioeam do beic so tearaíoe i gcioitib
gaeoeal pá'n am roin, asur níor b'fuláir fór san
rolar na pírinne do beic as vul i ngile ó ló so ló i
n-a bpeidnaire. Saoğal a b'ead é do bí a bpaó cum
veipib ar fligtib i gcomórtar leir an raoğal ro, cé
nac ionmolta an raoğal ro 'ná é ar fligtib eile.
Níor b'féidir do'n daonnaíoe eitilt tar Muir nloct,
cuir i gcár, 'ran raoğal úo. Dá mbeaó acpam
marbta ar riubai 'ran doiman toir, no dá páingeoacáó
tionóirc mílte no cpié talman 'ran doiman tiar, ní
beaó a vtuairpirc asainn i gcionn neómaic pá mar ip
féidir anoir. Ní paib rpanza ná téada teintpige as
timceallaó na cpiinne an aimpear úo, asur ní gábaó
a páó náir b'féidir teacraipeacé do léigeam ar rplanne
no ar tonntaib aep pá mar veintear inoiu. Bí a

rian ar an raoḡal mór. I r mall do triallaḡ eólar
 aḡur i r beaḡ mearcán meapaḡe ná tré n-a céile
 ná dúil i nuairdeáct míoḡuail ná cúram eile dá leitḡeo
 a bíḡḡ aḡ boḡraḡ ná aḡ ruacḡḡ aḡgne an daonnairde
 fá mar bíonn le diaḡnaḡe. An teagairc aḡur an
 múineadḡ do bí le baint ar bheic aḡur páir aḡur báir
 ár Slánuḡḡeḡra báin ré beaḡán bliadḡan de bḡḡḡ
 an teagairc rin teacḡḡ go héirinn anoir.¹ Acḡ com
 luac aḡur tuḡeacḡ bḡḡḡ an rceíl do ḡéill an rlóḡḡ do
 go toilteanaḡ, aḡur i r beaḡ eacḡra do bíḡḡ i mbéalaib
 ḡaeḡeal fearḡa acḡ an deḡḡrceal céadḡna i r na míoḡ-
 bailḡirde do báin leir. Luairḡirde míoḡbailḡirde aḡur
 airtlingirde com tuḡḡ le ḡrean, aḡur do ḡéill ár rinreap
 do ḡac ceann aca amail i r mar ḡéilleam-na do ḡac
 tuairpḡ i r ionḡnacḡ dá reóltar cuḡainn anall ear
 páile tré téaduib teintpḡḡe i r tré ḡléar ḡeintḡirde na
 haimpḡe reo. An ḡéirleanmáin d'imḡḡḡirde ar éirior-
 tuirḡtib le Deiciur na Róma i r le n-a leitḡeo 'ran
 triomḡḡḡ doir ní fuláir no go ḡeoirḡirde trácḡ ear
 i héirinn leir an aimpḡ. U'é toracḡ na ḡéirleanamḡna
 ran go nveacḡḡḡ riréin i n-a rlóḡḡḡtib ar teicḡeacḡ fá'n
 bḡárac. Bí mór-cuirḡ aca ro aḡur níor mian leḡ
 rilleacḡ ar an raoḡal i n-aon cor acḡ fuireacḡ mar a
 mbíḡḡ aca aḡ maḡḡnamḡ i n-a n-aonar ar ollmáitear
 an Tḡḡearna i rḡreḡ i r náir éian go raibḡ oitḡeabaiḡ
 aḡ a leacḡḡ féin go líonmáir ó'n éiript anoir. Tá
 ról naomḡa ó Thebes ar na oitḡeabacḡuib i r túirce ar
 áireamḡ aḡainn. Ruḡacḡ eirḡan i mbliadḡan a 228 aḡur
 rceinn ré ó ḡéirleanmáin Deiciura i rḡtoracḡ a raoḡail.

¹ Tá ré ar áireamḡ, áin, ḡur léirḡeacḡ do Concubair mac
 neara ḡur cuireacḡ ár rḡḡḡearna cum báir leir an ḡcine
 luḡaḡeacḡ.

Cuairt ré i bfolac i n-uaim ar éadan rleibe. O'fan
 re as suirde annrúto go ceann deic mbliadán ir ceitpe
 rídeat ir san de adbair cotuigste ná cumhdaisge aise
 le linn na haimirpe acé an páilm do bí as fár go
 flúirpeac i n-a timceall. Fá'n am roin d'aimirig
 Antóin naomta é, asur cuairt d'itpeadais i lionmairpe
 feara de bairi deasfompla póil. Antóin féin do
 cuir d'itpeadac ar bun i bfuirm úirto annroin
 amail ir mar cuir a deirbriúr na mná maísalta ar
 bun. Cuir rachóimur na d'itpeadais fá maísal roim
 láir na ceatramad aoire .i. 340 a.o. Bioró cómnurde
 orca feara i gceallais no i mboctais beasa dá ngair-
 tíde látraca, asur bíoir uile com dian orca féin ir
 mar bí póil. Leatad go tapad idó ar fuir an iartair
 de bairi raotair Euprebiura asur Ambroir asur
 Asuirtin asur Mártain asur naom náir b'ia¹ i tpeó
 asur go maib dá míle manac ar roctair Mártain fá
 bliadain a 400. Ní i san fíor do muinntir na héireann
 do bí ro ar riubal, asur bí a pian orca ó ceacé pátarais
 i mbliadain a 432.

Ar nór na naom eile, o'eirig le pátarais míorbailtíde
 tar na beartais do déanam, asur connactar do
 airtlingíde go leór. Connactar do do péir a beata²
 go ngeinríde leant i gciarpaisge, asur go mbead an
 sein rin ar naomais móir-cáile an domáin i tpeac.
 Dá bús rin b'féir náir b'iongnad asur é as cpaod-
 rcailead an éreiríom ó taob taob na héireann gur

¹ Amail Ammonius asur Isidore asur Athanasius asur
 Cassian asur Jerome. Ceap Benedict naomta maísal dóib
 ní ba diaónaisge asur raotair pátarais criochnuigste. Ir fearr
 o'oir an maísal ro do'n iartair 'ná an maísal do bí i bfeiríom
 i gcómar an Oiréir, cé ná maib ré dian a dóctain do colmán
 naomta .i. Columbanus.

² An Tripartite.

cuir pé beinín agus móirfeirear deirciobal fá déin Dearmúman. B'é deónuḡaḡ Dé sup reḡlaḡ an fúireann ro tré tuisceart Cláir go Connactaib i gcuma ir sup b'éigin do pádrais teactaire eile dá n-éagmuir do cuir go Ciarraiḡe. Eirc do b'ainm do ro ; le Sláinge do bain pé, agus ní faib cuir ríor ar a tóiract ná ar a diaḡact ná ar a clú. Cuireann Tearmonn Eirc i gCiarraiḡe i gcumne rór dúinn go faib comact as Eirc ann trát : bí pé i n-a earbog ann go beimin, agus ba maic an díogal air ran.

Leir an aimrír tárla lánama uaral i n-a gcómnuidé i gCiarraiḡe luacta i bpaice Eirc agus pé n-a maḡail. Fionnlog do b'ainm do'n fear, agus ba fear raor roicíneoil cráibteac iureac é. Cara do b'ainm dá mnaoi, agus do bí ríre ar mnaib diaḡaramla na tóiraiḡe. Do connaic Cara ro airtíng uair amail ir mar connactar do mátar Cuilm Cille, do pádrais naomta agus do daoinib náir b'iaḡ¹ : connactar di lán a huicta de ór ḡlan agus a cíoca as taitneam ar nór an trneactaib. D'innir rí an rceal do Eirc agus ir eaḡ tuidairt reirean go ngeinríd uaité ḡein comactac a beaḡ lán de maic an Spioraio Naomh. Níor b'é reo amáin. Tárla fear faibbír no bḡuḡaḡ i n-a cómnuidé 'ran cómurpanact fá'n am roin. Airdé mac faḡaib do b'ainm do. Táinḡ príompaib Éireann, b'é rin beas mac Dé, go trátamail cum tige an bḡuḡaḡ reo. Cuir Airdé aignear ar an bpaib :

Cao ir neara dúinn ? ar reirean.

ḡeirear do rí díir díongbála réin eaḡrac agus

¹ Tairḡbḡeac do mátar aḡraoir mór pul ar ḡuḡaḡ eirean bpaic ir trí céao go leic bliḡan roin teact Críort sup tuit tóirneac uirte ir sup aḡnaḡ lairir mór dá bair.

bóena anocht. Déanfaidh fíorúite mios is mairéad é do adha, agus beaṭaí seiréan cum neime leir íad.

Agus seimead. Agus an oíche céadna, mar b'ad-mairéad ar doimhne é, do mios trídé b' trídé laos do Airde mac fíadha. B'é an céad gno do pinne Airde ar maidin dul ar lóir an tise mar ar miosad an mac beas, agus an tan do fuaire pé an naoiúean i tuis fíonnloga do mól pé do an trídé b' agus an trídé laos. Iar roin do gab an bhuaidh an leand i n-a láimh, agus adubairt go cnearta umal i n-a fíadhaire: B'íad an mac ro i n-a daltá doimhne tré beaṭa na beaṭad.

Níor b'é an bhuaidh ar leictis do tuis cuaird ar tuis fíonnloga an mairéan úo. B'i earbog eiric go moe ann, leir, óir do cónaie seiréan Alitairé Coille f'ó don laraire d'airmair an oíche roim pé agus timtíreac éasraimail na n-aingeal i n-éadhaigib gléigeala um an tír móir-timtíreall. Agus do gab an t-earbog an mac i n-a láimh amail is mar d'eir an bhuaidh, agus adubairt leir: a d'ine Dé, gab mairé cuat amail manac noilear; beir móir-dar ar fíadhaig-tib f'ó' sein agus tá m'íeac c'íre agus anman oimhne f'ín d'á bair. Annpoin do fíeac pé i lárair an leind is do fíil na deora go fíreac tré c'íre l'itáire. I seionn f'airimh aimpire do bairt pé an naoiúean agus tuisad M'í mar ainm air:—

M'í a ainm fín ar t'úr

Ó tuisib, caom a fír;

Macraim fíeac fíreac f'ain

ba eadair d'fearaib éireann.

Leir rin do chuit bhaon fionn¹ ó rréir ir do leat
cum go raib i n-a ciadair fionn ir sur lion ré an
fianann uile. An bhaon roin ba bun leir an ainm do
adhairtead, ar mac fionnloga, b'é rin bhaendian no
bhaenfionn,—no b'éandain mar a litrigtear anoir é :

bhaenfinn a ainm-rin iarrain
Ó corp asur ó anmain
Ó'n mbhaon roin fuair plán,
Ó earbog Eirc a don rán

Ar an láthair rin do réir na rchíveann do rceinn
trí muilt corera ar an tobair. Fiaca bairtise b'éan-
dain do bí ionta rúo :—

Trí muilt corera, fuairc an tréio,
fiaca bairtise b'éandain béis
Ro-rceinnead, caom an cor,
Ar an tobair i n-aonar.

Rug a muinntear leó annroin an naoiúean, asur
do bíodar as a altrom go ceann bliadhna. I gcionn
na bliadhna do tós Eirc leir é, asur do cuir ré fá
cúram a muime féin é, b'i rin íte ; asur do tug an
cailleac ro mór-ghrád dó mar go b'aca rí timtipead
na n-aingeal ór a cionn asur iat an Spioraid Naoim
air go follur cruinn. Asur do bíod b'éandain as
ríor-gháire leir an scaillig sac uair a cíod ré i.

Cao a d'eimeann fáilte duit, a naoiú naoim ? arfa
íte leir lá.

Tura, ar reirean, as tabairt freasra uirte, óir
cím tú as labairt liom coirde, asur an iomad ós

¹ Bhaon dian do réir leabair laigean asur béaloitir :
Dothae imorro bhaon dian do thopur iorðanen co rothinran
for n'oenur a bairte.—L.L. 371.

eile amháil tura agus iad agom' comaltrom ar gac
lám ná céile :

Aingil i nDealbhaidh óg finn
Díodair ag altrom bRéanDain
Ar gac lám i n-a céile
Do'n naoiDean gan móir-méile.

Tar éir do a cúig bliadhna do caiteamh fá tReóradh
íte do tús ré cúig bliadhna eile ag léigean na palm
fá comairce Eirc. Bí uaignear ar íte de bairr
reapamhna leir, agus innirtear dúinn sur b'fada
léite beir i n-a éagmuir. Ní fuláir no go maib móir-
ción aici air. Mar a céile bí móir-ción aige riú do ar
deirbhíuir do féin darab ainm bRug. Bí bRug i
bFarrad bRéanDain fá'n trát roin ; agus, do péir an
treanúir, ba follur do timéireacht na n-aingeal
uirte.

Samluigtear dúinn nár b'fada do bRéanDain fá
tReóradh Eirc go bFactar go foiléir ariur sur duine
le Dia do bí ann. *D'eól ceana do Eirc sur bain
míorbailtíde le n-a bReir agus le n-a bairte : do
péir mar fleannuig na bliadhanta tarrta bí ré le
feicrint ag an raogal ná maib i n-a beata aet ppeata
míorbail agus gac míorbail aca ag rápuḡad a céile.
Ní maib bó bliet ag an earbog, óir ní geirbead ré de
almpaib aet beagán ó daoinib puḡalḡa. Lá ná maib
oic bainne ar an ógán agus é ré oirdear Eirc, duhairt
an t-oirde go folátrócad Dia bainne do ; agus, ré
mar geallad, gac lá ó'n ló roin amac tagad bó allair
ó Sliab luacra go n-a laog léi go mbliḡtíde do riú
i agus téigead ri fón rliab ariur iar n-a bleagáin.

Uair eile do éuair earbog Eirc tamall rliḡe ó

baile as ppoiceipt asur eus ré Bheandain i n-a
 ceannata 'ran earbad. B'i ré i n-aor a deic mbliadna
 ré'n am poin. An faid ip b'i an t-earbog as ppoiceipt,
 no as reanmóiread, b'i an t-ógán i bfeidil an earbaid
 asur é as gabáil a falm i n-a donar cum sur reolad
 maigdean mhin macánta mongbuidé de ceineal níosda
 ró n-a déin. O'féad rí air; eus rí a gnúir áluinn
 fá n-deara, asur níor túirce ran 'ná i de léim ircis
 'ran earbad le n-a air. Ip annroin adubairt reirean
 léi: Imcis doo' cis asur beir a miorcail do'n té do
 leis duit tead i leit. Asur gab ré ialla an earbaid,
 asur do érom ar a léardó go cruaid cum go raib
 rí as caoir asur as diugáire ip sur m' rí léi féin go
 dtí an áit mar a raib a naclair asur a máclair, b'iad
 ran an rí asur an níosan. O'iompuig Eirc annroin
 asur do gab ré as cáinead Bheandain toirce sur buail
 ré an maigdean macánta.

Má'r ead, déanfad aicmige ann, arfa Bheandain,
 asur abair-re i.

Téigir ipin uaim reo ar maidin, arfa earbog Eirc,
 asur b'i id' donar ann cum go dtasad-ra eugat i
 mbáiread.

Suid Bheandain ipin uaim annroin, asur gab a
 falma asur a iomna molta do'n Coimhe inte. O'fan
 earbog Eirc as faire i bfarfad na huaman asur as
 éirtead le Bheandain san fíor do. Annroin ip ead
 do eualadar fojar gotha Bheandain as gabáil a falm
 mile céimeann ar gad leit:—

Fojar gotha Bheandain binn
 Ipin uaim as fianainn
 Mile céimeann i n-gad dinn
 Cluintid a árogu' áluinn.

An faoi i r bí Eiric ag éirteacht le suí bhréandain i r
 ag faoi a r do connaic an cléireach buirdeanta aingeal
 ruar go neamh agus anuair go talmain um an uamain
 go maidin. Ó foim amac níor b'féidir do neac znúir
 bhréandain do feicint ar iomao na suiteach do ndia da
 aet fionán Cam i n-a donair, óir bí seirdean lán de raé
 an Spioraio Naomh :

féadaint ar a gair bhréandain

Ní féadao neac i néirinn ¹

Aet fionán Cam, caom an moó,

Ar méio a raéa, i n-aonair.

Uair éigin i n-a diaio rin do bí Eiric agus bhréandain
 ag imteacht ar an trlige. Tárla óglaoc i n-a gcuir-
 eactain. I r corraíl go raib náimhe go leór ag an
 óglaoc. Pé rceal é do caraó móirfeirdear namao
 a r agus é i b'rocair bhréandain. Gab eadla móir an
 t-óglaoc, nio náir b'iongnao, agus adubairt : Mar-
 bócaio rúo mipe anoir.

Téigir beagán ar raé an coirte cloice úo tall,
 arra bhréandain leir, agus rin tú féin ar a raé.

Do veim an t-óglaoc amlaio, agus tós bhréandain
 a láma le Dia agus do veim upnaioche go raoraióe
 an t-óglaoc i míoet cloice. Tagair a náimhe gur an
 coirte iarpoin, agus bainio an ceann de i n-a míoet
 ran, agus gonaio an coirte i n-a caoib agus rágaio
 an cloic ar n-a dicitceannaó, agus beirio an ceann leó
 i míoet cinn a namao. I r eao i r tuighe ar ro go
 ndearna bhréandain cloic de'n duine agus duine de'n
 cloic ar iompáil baire.

¹ Sillet ar a gair m'bhreoin

ní cumgaio neac i néirinn, &c.

Դեմոն մտնիցէ, արդ իրէ; ի՞նչ քանն ու լոյսն է՞
 ճշման, ճշմ. ո՞րմէնք քան ուրիշն ուրիշն ուրիշն.

Ասոր ո՞ր խոնարհար ձեռքէ ծագեալ է՞ մաճաւ Երե
 օ ի՞նչ ամաճ.

Com luad ašur do bi Canóin Peatarlaice ašur
nuaidhíadnaire foglumta as b'áil do
mašla naomh n'Éireann do reiríobad ašur do fogluim
mar a céile. Ceatuis eapbos Eirc do dul ašur na
mašla ran do fogluim, óir ba léir do'n eapbos gur
ó 'Dia do táinig an cómairle. Ašur, arfa Eirc leir :
Tair ašir eugam-ra ašur na mašla ran leat go b'agaib
tú g'áda uaim-pe. B'é cómairle a nuime íte do,
leir, mašla naomh n'Éireann do fogluim, ašur adubairt
rí mar don leir rin : Ná dein a b'fogluim ó m'adib ná
ó ógaib go ná deapintar éigneac. Act iméig, ar rí,
ašur teangmócaib laoc ruaidínib roiceinealac duit
ar an t'riše.

Isa n-imteact do b'neandain do buail an laoc uime
fa mar duabartar. B'e Colman mac Leinin an laoc
roin. Dein aiteige, arfa b'neandain leir an laoc, oir ta
Dia agot' gairim, agus bi id' mac uilir DO ar po amac.

Mar bharraíonn an t-ádhúlán Colmáin arís an t-ádhúlán an t-ádhúlán
fearta. Ní gábháil a m'ádhúlán gur m'ádhúlán do b'ádhúlán do'n
ádhúlán ádhúlán do'n ádhúlán ádhúlán Colmáin ádhúlán
ar a ronn i t-ádhúlán; ádhúlán, ádhúlán n'ádhúlán, n'ádhúlán ádhúlán le
m'ádhúlán ádhúlán é ádhúlán ádhúlán ádhúlán an t-ádhúlán
ádhúlán Colmáin.

Do éadair Úrbeandain go críc Connacht i n-a dhiaid ro. Clú an fíor éiríochtaigh úd iarrfaíte fá n-deara d'ó dul ann. D'foglaim ré maíola uile naom Éireann ó iarrfaíte, agus adubairt leir annpoin: Ní annre beir do eiríochta-re ó tír.

A mic naoim, arfa larpłaithe, cao cuige go bpolcann
tú orainn mađa diađa an Spioraid Naoim atá ionat
go pollur ađur cumadta dı-đirimhte an Ćoimde cumad-
tais atá go hincleite ió' meandain neimeillnıde?
Tura, tra, do mađt cuđam ađ fođluim ađam! Mıre
beađ ađat-ra ar ro amađ, ađt ęeıđ mıre ió' manđaine
tıre beata na beatađ. Ađt ceana, abair liom cá aıt
a mbeıđ mo eıreıęe?

Déantar carbad nua leat, arfa břeandain, óir ir
reanóir tú, ađur éirıę ann ar an tırięe. Ađur cibé
ionat a mbırtedair dı feartair an carbaid ir ann beıđ
t'eıreıęe ađur eıreıęe rođat i maille leat.

Ćriail an reanóir 'ran carbad ađur nı cian do
cuaid ęur bıread an dı feartair. Tuaim dı ęualann
ainm an ionaid mar ar bıread iad. Annroin do
dein an beirt naoim laoi do ceapad eadarta ađur
iad ađ feadaint uad ar an reilę mar a maıđ timčiread
na n-aingeal go pollur le tabairt rá nđeara. Arfa
břeandain le linn a laoi:—

Dıđ dırtceall go n-ionat clıar

ı mbeıđ reanađa mór'

Dıđ lięe tırean ađur tıuadę

Dıđ rlięe do rlıđę.¹

Ađur mar reo² ir ead do cuir larpłaithe cııoc le

¹ břeandain:

Arı reileac na n-aingeal n-an
atcim tar mo řıl
nı tabđairter itepın uar
anađ tarıtarı ana hıir

Comat óin iar tairceall cııor
Doro an řótán ęlar
nıba háıreab đeamān nđır
Tairpentar dđn arı.

² larpłaithe:

In aıret donet mu mar
maıret in dı clār
Cuırt a naoimı i cėin
larpłait amail ęreın

In aıret donet mu mar
Duđ řır đam an man
Detit a mic tar a nėir
nı bıat a rıan tall

n-a noubairt féin mar fheada ar cairngheadt břeandain :

Buairt níg' ir cléirig' deo' síl,
 1 gcéin beo dom' péir ;
 Noa n-iarra neac do gíall
 Cinnro tar gac péir.

D'fás břeandain rlan as iarfaiete iarroin, agus do tug aghair ar mhaig Aí. Deir an reanúr gur caraó aingeal air 'ran trlige.

Scríb, ar' an t-aingeal leir, briaíra an érabairt uaim-re.

Dein břeandain amlair, agus do scríb an uile maigail eaglaire ó'n aingeal ar an látair rin.

Níor leór ro de míorbailtí, ir cormail. An uair bíodar as cairteal an maige connarcadar an fuad agus duine marb air agus a cáirde as a caoinead :

Bíod' dócar aghair ar Dia na trócaire, arra břeandain leó, agus an corp atá aghair ar an ngléar roin beir 1 n-a beatair láithead.

Bíod' airoceall con imut clair
 1 mbiaí penaó móir
 Bíod' lighi tréin acur truaig
 Bíod' rligi do rlig.

Mogénar éogpar an clár
 Áro na n-iubur n-úr
 Ní ba hiépeinae iar mbiaí
 neac roia 'na húir.

Duilepar do manais do éill
 Bíod' beir tabair tréall
 Olc in comba roir-bia inn
 Taóall iéppinn tall.

Ní buó baimee a meic Dhuac
 Rot-pia limpa a luac
 Neam' ocup tuile cen tlát
 Mo cúile cen chíe.

Ticpar do briaíre biair uair
 Doroicéret do éin
 Bíod' tura bur fuigleoir dóib.
 Do génat do péir.

Buairt níg' ir cléiréac doo síl,
 1 céin beo dom péir ;
 Noa ciarra nee do gíall
 Cinnroet tar gac péir.

Níor túisce ran 'ná òréanðain féin as déanamh uirnaighe go dúitriactac, agus fá'n am go raib criochnuighe aige o'eirig an t-óglaoe de'n fuad agus beir a muinntear leó é go lútgáiríeac beannaectac. O'féac gac duine aca go géar ar òréanðain, fuo nár b'iongnad, agus tugadar leó go báirdeamail fáilteamail é go níg an máige. Com luat agus noctad an rceal do'n níg do tairg ré fearann do òréanðain 'ran aic ba taitneamáige leir ar fuo an máige. Aet níor gab òréanðain uata é, óir níor máit leir beic irin máig rin. Mór-mór bí geallta aige le fada go bfillfead ré ar Eirc i ttríat.

Bí maíla an aingil agus maíla naomh n'éireann agus a mbéara agus a gcrábad rcribte as òréanðain faoi reo, agus do fill ré annroin ar Eirc, agus do gab gíad uaid. Ir cormail gur tug ré cuaird ar a muinntir annroin mar ir gnatac le ragarcaib óga. B'é toíad an tuirair rin go nvearíad manac dá aetair agus riúr no baintreabac maíla da dá máitair. Ir léir ar ro go raib géar-gábad fór le luét conganta i gcómair oibre Dé; aet má bí gábad le congnaí, ir léir, leir, go raib veirciobail agus riúra go leór le fagáil agus go raibtar as tpeórta na rlog ar bealac a leara.

II

10MRÁM BRÉANDAIN

Innirtear dúinn sur fáir gráð an Coimhe go diarmair i gceoiúe Bréandain fearca. Ba mian leir a tír agus a talamh agus a tuisceúe agus a átharú do fágaínt, agus do cuir ré go dúitreachaé mar atcuinge ar Dia áit éigin áluinn aeracá fearcair do ceapadú dó i bpaú ó dáoinibh ír ó cúram an traozáil. Iar gceoladú dó an oitúe rin do cuata ré guct an aingil ó neamh, agus ír eadú dubairt leir :

Eirig, a Bréandain, agus polátrócaidú Dia dúit an nio do cuingir.

D'eirig Bréandain fá mar do cómairligeadú dó, agus ba maic le n-a meammain an t-aitearc poin. Cuaidú i n-a donair ar éadon rleibhe agus d'féac ar an aigéan diarmair uaidú amac ar gac leir. Ír annpoin do connaic ré uaidú amac an inir áluinn aingir agus timtipeadú na n-aingéal oi. Tar éir trí lá do tabairt ar an rliadú do tuit a ceoladú air arír. Le n-a linn rin do táinig aingéal an Coimhe dá agallamh,¹ agus adubairt leir :

Bead-ra ar ro amac mar don leat tré beata na

¹ Cuipeann tuairpiciúe iapaéta agus an béaloitear dúitáir beagán leir an gcuir ríor ro atá ír na rcpibnibh gaeúilge. Do réir na tuairpirc n-iapaéta bí Bréandain ag suíúe i n-a cill timceall an taca ro agus táinig naomh darab ainm bairinn cúige. De rliocht an ríoz miall do bairinn réin. Bí gaol gairrú aige le mátair Bréandain, leir, agus do bí ré réin ír cupeann gaeúeal úipeac tar éir fillte ó'n aigéan an tríac úo.

beatao; agus múinfeadh-sa duit an mír áluinn a
 connaicir agus ír mian leat o'fásgail.

Crom Bréandain ar éaoiú go fuideadh le corp ádair
 de bharr aicire an aingil, agus do shab a buideadh go
 dútrachtach le Dia. Ír corráil sup éuir pé mainirtir
 ar bun 'ran ládair rin. Má dein, b'é an céad ceann
 do tógadh de bharr a fáotair agus a cómairle é.

O'fás Bréandain an rliab annpoin, agus táinig go
 dtí an mainirtir san móill, agus adubhairt le n-a
 muinntir: Deintear trí longa móra lib, ar reirean
 leó, agus trí rreata de pámuiréib ar shac luings, agus
 trí reolta de cpoicneib agus triúce fear i nshac luings.
 Deineadh amlaio, agus ceapadh na fóinne:—

Trí longa reolar an rdoi
 Tar conngar mapa romairde
 Triúca fear¹ i nshac luings leir
 Tar rreatan mapa mongmair.

Trí rreata de pámaib leó
 Ar shac luings díob, caom an gleó,
 Seól cpoiceann go loinn eólar
 Ír na trí longaib reolar.

Rángadar 'ran aigéan ar oileán áluinn map a maib daoine
 diada i n-a gcóinnuiúe i rluaiscib, polar an lae ada de ríor,
 agus san don teópa le doibneap a raošail. O'innir Dapainn
 shac a braca do Bréandain ír dá muinntir, agus éuir an eadtra
 oirpad ran ádair agus imríomha orda uile sup beapadap oul
 ar lois an oileain fearca. Cus Bréandain cuairt láirthead
 ar éantda ápann o'iarraio a cómairle agus o'fan i n-a fódair
 go ceann trí lá. O'fill pé adaire annpoin agus do ullmuis
 pé péin agus líon luings dá muinntir iad péin san móill i
 gcómair a n-iompáma. Cumadap long de admad ír de
 feicib, agus deineadap a rpaonad le pic. Solátruisgeadap
 beagán biú annpoin. Cuireadap na reólcrainn i gcóir, o'ár-
 tuisgeadap na reolta, agus reo pá'n mórfairrige iad i n-aingil Dé.

¹ fíce fear i nshac luings do péir an leabair atá i mBrúireil.

Nochad cléarca luid uile ¹

Ar loingear, caomh an éaire,

Muinn-tear uachtó, lom a lié,

Ir na trí longaid reólaid.

Do fheoil Bréandain mac Fionnloḡa leir ar ttonnḡar an mára mhongruaid aḡur ar éreatan na dtonn tḡaob-uaine aḡur ar béalaid an aigéin ionḡantaig mar a bḡacadar piarta ḡránḡa béilveirḡ ear cóimḡeam aḡur oileána áilne ionḡantaḡa aḡur amáirca neamh-coitḡianta náir b'iaḡ. Ní annam malairt innirte ar niḡtib dáir éuit amac le linn an lompáma ro Bréandain. Cuir-tear ríor ar an lompám céadna tré ḡac teangaim de teangacaid na hÉoirpa. Do réir na rḡrḡbeann ir mó ḡo bḡuil crot na rírinne orḡa, do bí an fúirḡeann ḡo ceann cúig mbliadán ar an aigéan ionḡantaḡ an-aicnir aineólaḡ an céad turar. Ní raib earba duine dá bḡobal orḡa i ḡceann na haimprie, aḡur ba móir an ionḡnaḡ an niḡ rin, óir níor leis Bréandain dóib lón do bḡeir leó, aḡt adubairt ḡo rḡlátrócaḡ Dia biaḡ dóib i ḡḡac duad amail ir mar éotuiḡ ré mile duine le cúig aránaib ir le díir éirḡ. Mar a céile an uair mótuigeadar an Éairḡ aḡ déanamh orḡa, reo an fúirḡeann aḡ taitaint ar Bréandain dul ar dtír cum an Éairḡ do céileadḡar :

Ir féidir le Dia, arra Bréandain, talamh do tabairt dúinn i ḡḡac ionad ir áil Dó.²

¹ ní raib ear céad ir píce fear i bḡoḡair Éolumbuir 'ran céad lompám aḡur céad ḡo leis fear 'ran tḡear lompám.

² aḡur Vasco Da Gama aḡ lompám i mbliadán a 1497 bí a fúirḡeann aḡ cur i n-a éoinne. D'iarḡ ré orḡa a n-úrlairíḡe eólar do tabairt éuirḡ, aḡur éom luat ir bí ran déanta beir ré ar na húrlairib aḡur éair ré irḡeac 'ran bḡairḡe iaḡ. Le n-a linn rin adubairt: ní ḡáḡaḡ dóm-ra don ríoláir aḡt Dia na ḡlóirḡ, aḡur reólrar réin na longa ar a ḡcúirra fearḡa.—Notable Voyagers, leatḡaḡ a 240.

Leir rin connactar dóib mar beaó míol móir ór
 cionn mara áct san ann de réir deallraim áct oileán
 uaitne cóimréir comérom.¹ Cuadar ar an oileán ro
 agus do deineadar an Cáirc do ceileabrad go ceann
 lae agus dá oirde, agus ir amlaí do ceileabraidir
 an Cáirc feartha go ceann reacht mbliadán :—

Capar bhréandain buanérádaó
 Do réir Seanaide ir rámaíó
 Seacht mbliadóna ar bhuim an míl móir
 Da deocair an cóir érádaíó.

Níl éinníó dá mbaineann le lomráim bhréandain
 ir mó go sguirtear rreir ann riam ó roin ar fuíó an
 doimáin 'ná an cúnatar atá agáinn ar iépreann dá bair
 do réir mar connactar do'n manac oirdeare é. Ó'r
 fuíó é go bfuil innrint fé leir ag sac aicme 'ran
 eórais ar an airling rin le rada, rada, agus rean-
 eólar ag an raogal ar an rceal dá dearcad, ní mirté
 an innrint a táinig anuar cuáinne tré'n saeóilg do
 giorruagad beagán annro :

Uair dá raib bhréandain agus a fuirceann ar an muir
 táinig ciorán i ndeib réanta aduactmair iongantais
 iépreannaidé go ndeacáir ar reól na luinge i bfiad-
 nairé bhréandain, agus ní fáca neac aca é áct bhréandain
 i n-a donar. Do fiarruig bhréandain de cad fá
 ndeara dó reacht roim a aimpir cóir, ir é rin roim
 aimpir na heireirge móire.

Ir ar a tána, ar' an ciorán, o'iarraíó mo riana
 i sclurálaib doimne an mara duib doreá ro.

¹ Tá oileán dá ngairtear oilean an míl pá reacht énuic
 bhréandain féin i sCiarráige. Tá déanam oillréirte ar sac
 roinn talman agus ceann pléibe i ndearmumain na móir.

Azur do fíarpuig Bréandain de annroin cao a bí 'ran los iéfreannaidé rin.

Truaḡ ran, arr' an Cporán, aḡ taḃairt freaḡra air. Ní féadann neac a feicrin azur a beic beo iarroin.

Ciò tra, aét foillriḡeann an cporán annroin dorar iéfrinn do Bréandain. Azur éionn Bréandain an éarcair ḡarb ḡorm ran lán de bréantaid, lán de lairir, lán de morair, lán de longḡortaid na ndeamán nimneac, lán de ḡol azur de éigean azur de urcóio, de ḡárta truaḡa azur uallḡota móra azur ḡolfaḃac azur barḡáire na bpeactac. Beata duḃac brónac ann i ḡcruíḃ péine, i ḡcarcairaid teine, i rruamaid na rreac rírteine, i ḡcailiuc bioḃbróin, i laḃacaid duḃa dorca, i ḡcaicruid tromiairiac, i n-iomad bróin azur báir azur riac azur cuimreac azur troiméar oíocéumainḡ na ndeamán nimneac, i n-oíḃce bioḃdorca bioḃfair biḃbréin bioḃfalaiḡ biḃciadbair bioḃḡairḃ bioḃfaḃa marḃḃaiḡ malairtaiḡ moingsteintige iocḃair iéfrinn. Ar íleairaid rliab rírteine ḡan anaḃ ḡan airiream aét rluac deamán aḡ a ḃcarraing i ḡcarcairaid truaḡa troma teanna teintige dorca doimne diamra oíomaoine palaca réanta rean-bréana rírcitig ríormarḃḃaiḡ. Iao fóir ḡo ḡéar ḡarḡ ḡolfairtac ḡearánac ḡotac ḡuirḃ croma cam cruaid calma ceannmór. Diaḃta buíde bána béalmóra ann azur leómain loma léioméaca azur oraḡain dorca duḃa donna deamnacḃa. Tighe tréana tanḡnac i r rcoirpe ḡorma ḡiomaca. Seaḃaic ruada ró-árḃa azur ḡríḃa ḡarḃa ḡoibḡéara. Daoḃa duḃa ḡronnmóra i r cuile ḡéara ḡuilibneaca. Creadbair éroma énamḡobaḃa, farca troma iarḡaidé, rúrta réanta rean-ḡarḃa, claiómte ḡéara, ḡai ruada, deamna duḃa, teinte

bṛéana aṣur rṛoṭa nṛṇe. Cait aṣ rṣíobadṭ, coin aṣ leaṭṛadṭ, ṣaṭṛaiṛ aṣ taṛainn, ṛeaṃṛain aṣ ṣlaṭṛadṭ. Loṭa bṛéana, laṭaṭa móṛa, cuṛte ṛoṛṭa, ṣleannta ṛoimṇe, rṛléibṭe áṛṛa, cṛeaṭa cṛuaṭa. Sluaṣ ṛeaṃṛan, longṣoṛṭ paṭaṭ, pianaṭ ṣan anaṭ, raṛte paṇntaṭ, taṭaṛ minic, tṛoio ṣan fuṛeaṭ. ṛeaṃṛa aṣ pianaṭ, iomaṭ ṛuaṣa, beaṭa ḅṛónaṭ, áit maṛ a ḅṛuil rṛoṭa reaṭṛa reaṛḅa rṛíḅṛéana rṛṛte rṛṇte ṛuaṛṭe rṛ-
tṛuṛreaṭ lobṭa leaṣṭa loṛṭe loma luṭa láinteine. Cuṃanṣa cṛuaṭa, coinṣéaṛa ṛaṭa ṛuaṛa ṛoṭoimṇe aṣur ṛéiteaṭa beaṣa maṛa. Maṛṣe loma loṛcneaṭa, tolcain éoṛṛa ṣiomaṭa, ṣleannta cṛuaṭa cṛuṃaṭa, móinte ṣaṛḅa ṛeilṣneaṭa. Coilṭe ṛuḅa teintṛṇe, rṛṣṭe paṭaṭa baṛṭaṛṇe. Maṛa taṭṭa tṛuṛbṛéana, cloṛte aiṭḅle iaṛṇaṛṇe, uṛcṛṇe ṛuḅa ṛoimṛṛe, áite iomaṭa éaṣṛaṃla, ṛaṃaṭ paṭaṭ ṛíorṛuḅaṭ. ṣaṭa ṣoṛṛte ṣeimṛeaṭa, rṛneaṭa reaṭṛa rṛṛṛṛṛṛte, lanna ṛeaṛṣa teintṛṇe, ṣṇuṛe ṛaṭaṛa ṛoṛṭa, ṛeaṃṛa luṭa léiṛṇeaṭa, pianaṭ aiṭḅle éaṣṛaṃla.

Íṛ annṛoin ṛo ṛiaṛṛuṣ a ṃuinnṭeaṛ ṛe ḅṛéanṭain cia leṛ ṣo ṛaṛḅ ṛé aṣ cóṃṛaṭ. Ó'innṛ ḅṛéanṭain ṛóib ṣurab cṛoṛán ṛo ḅí aṣ a aṣallaṃ, aṣur ṛo innṛ ṛóib beaṣán ṛe ṛṇa pianaṭaṛḅ ṛo éonnaic.

Leṛṣ ṛoṃṛa, aṛṛa ṛeaṛ ṛá ṃuinnṭaṛ le ḅṛéanṭain, ṣo ḅṛeiceaṭ nṛṭ ṛe na pianaṭaṛḅ ṛin.

Íaṛ n-a éaṭuṣaṭ ṛó léṛṛeaṇn aṣur a ilṛianaṭ ṛo ṛeicṛin ba ṃaṛḅ ṛó láíṛeaṭ,¹ aṣur aṭuḅaṛṭ aṣ

¹ aṣur Columbur aṣ iomaṛán aṛ ṛeóṛain áimeṛṛe (Honduras) ṛein a loingeaṛ cóṃṇuṛṇe coṛ béil áḅan an ṛaṛṇe íṛ beaṭ na báṛṇ beaṣa aṛ ṛoṭṛ aṛ loṛṣ bíṭ íṛ ṛiṣe. ḅeṛi cuṛṛṇe no taṛṛac ṛaṛṛṣe aṛ báṭ beaṣ aca íṛ ṛo ṛṛṣaṭ báṭ íṛ fuṛeaṇn ṣo hioṭeaṛ puṛṛ ṛá ṛeaṛaṛḅ. Baṛṛeaṭ áḅa an ṛoṇaṛ (Disaster) aṛ an áḅain.—Notable Voyagers, leaṭṛaṭ a ioi.

éas : Maire ! maire ! maire ! ar ré, a táinig, a tiocfaid, agus a tús irin gearcair reo.

Iar mbeir do Bhréandain éis bliadhna ar loingear d'iompuig ré go dtí n-a tír féin. Cuaid luét a tíre agus a tuata féin i n-a coinne, agus bíodar as a fiarpuige de an raib puinn fásca aige dá loingear. Agus tugadar maoin agus airceada d'ó amail do-veiridír do 'Dia,¹ agus do dein reirean feara agus míorbailtíde annroin : do plánuig ré aor galair agus cuimriúgte, agus do ionnairb ré deamain agus duailce. Tug ré cuairt ar a oide Eirc san ró-móill, agus iarroin do táinig i láthair a mhúine íte. Fearaó fáilte poimir annrúó amail fearaó poimh Críost go nA abrtalaib, agus ir eadoubairt íte leir : A mhic ionmhuin, cad éise go n'eadair ar loingear san cómairle asat uaim-re ? Óir an talaí atá asat dá iarraid ar 'Dia ní b'asfar iarrna croicib marba mócluiúge rin i. Óir talaí naomh coirpeasca í, agus níor doirtead fuil duine riad inte. Adt ceana, ar rí, deintear longa crannoda leat, agus ir amlaib geobair an talaí rípe.

¹ níor b'amlaib do Columbur trác. Sabad é agus tugad abairt i n-a geimleac é fá pladhaib ó lár aimeirice.

III

AN DARA IOMRÁIN

Do réir na cómaidle rin do éuaibh bhréandain i gcóir Connacht agus deineadh long móir mhórthála aige, agus éuaibh ré réin ir a muinntear ir a pobal inte. Rugadh ar luidhe agus ríola leó, dá gcuir inte, agus raora agus saibhne do iarr ar bhréandain a leigean mar don leir. Annpoin táinig Críóán go bhréandain agus íléactaibh i n-a fíadhaire, agus adubhairt leir : A bhréandain, saibh ar fon Dé mé. Rug bhréandain leir annpoin é, agus éuaibh uile irin luings. Bí trí ríocht fear aca ann ar fad, agus do bíodair uile as molaibh an Coimhe, agus as dian-máctnamh aip.

Do éuaibh i dtoradh rcéil go hÁrain mar ar cómnuiú Éanda agus Pupa agus Rocat, agus caiteadair mí i n-a bparraibh ro. D'imtígeadair annpoin. Sealad riar ó Árain dóibh do connacadair oileán móir áro áluinn. Ir annpoin do bí luca amail mupéat agus lionadair an tráig d'fonn an fúipeann do rlogad.¹ Cómaidliú bhréandain do'n Críóán corp Críot agus a fuil do caiteam. Dein amlaibh, agus rcaoileadh annpoin cum na mupéat é; agus d'iteadair rúo láirpead é act amáin beagán dá énámaibh. D'atolacadh

¹ Agus Vasco Da Gama as iomráin i n-aice na nIniaic Soir, éonnaic ré enoc áro dáir d'ainm an ffranncaic no Delielly .i. Rat. Dairteadh an ffranncaic aip toiric ffranncaic do beir cóir lionmair ran ann ná leómpaibh daonnaiúde cóimnuidhe do théanaibh 'ran áit.—Notable Voyagers, leacthaic a 243.

iad ran, agus reáobad ainm an éiríáin 'ran mair-
palaig, óir ba mairtíri anra é.

Tar éir dóib an inir do fásgaint do gab galari obann
an gabda, agus caillead é iar scaiteam corp Críste agus
a sola dó. B'éigin a adlacan ioir tonnaib an mara,
aet geall b'reantóin go bfanfad a corp annrúo san
eirge ar uactar páile agus san triaillead go ló
an mearruigte.

Iar b'fágbáil an ionaid rin dóib do connacadar
talam beag uipeoil; agus com luat ir do gabadar
pórt líonad an áit de deamnaib i n-dealbad abac
agus lucarpán agus a ngnúire com duib le gual: ¹

Cuirid an anncaire amad, arfa b'reantóin, óir ní
féadfaid nead dul irin tír reo aet an té deanfar cat
daonoda le deamna cum go n-oirtraid fuil táirra.

B'é críoc an reeil gur cáiteadar reachtmain 'ran
áit agus nár féadadar a n-anncaire do tógbáil
anior annroin mar go raib rí greamuigte ioir cáir-
raigeadaib. B'éigin dóib i fásgaint ann agus imtead
leó. Níor b'fada go raib anncaire go móir i n-eirnam
oréa agus san gabda i n-a mearc do deanfad a leitéir
dóib. Ir annroin adubairt b'reantóin le ragarit dá
muinntir: Dein-re reidm gabann go ceann an mí
reo. Leir rin, do beannuig ré lámha an tragarit mar
nár fogluim reirean an gaidnead. Agus do dein an
ragarit anncaire deaircaigtead láitnead nár ffit
roime ná i n-a díad a commaic.

¹ Agus Captaen Reid .i. an fear do táinig i n-oidad Dampier
as iompán i n-oirtear domáin i mbliadain a 1687 fíoré ré
oileán mar a raib daola agus reidáin leatair i n-a reuaintib.
Bí corp com móir oréa ir mar bead ar lácain, agus bí a reidáin
ruar le oet oirigte ar leitead ó ceann ceann.—Notable
Voyagers, leatnad a 391.

'San iomráim atá agaimn i lairdeir deintear tagairt do oileán rísteine mar ar arius b'reandain agus a cuideacta réitead bols ar nór tóirnead na n'óil ¹ agus buaid óro ar inneónaid a cuir miarán cinn oirte le n-a gairge. Teiceadar leó an iarract úo; áct dá mipe ag imteact iad ba dóbair nár tugad bátaó ir múcad oirte le ceataib gpiorairge do caitead ó'n oileán beag ² leó. An uair teir ar deamnaib an oileáin na máirnéalaid do aimpiugad le n-a gcaoréad d'óigte, reo beal na teine ag brúctgail blaðmann agus bréine le corp feirge. Uair eile connacadar coláman leacoitíre agus ir léir a cuirtear ríor ar a gile ir a áilne ir a deilb d'raoideacta. ³ An iongnad ba

¹ agus Dampier ag iomráim i n-áice nuad-áineá connactar do coláman áro teine do bíod ag blaðmrad go ceann cúpla neómat; annpoin téigead ré ar, agus lapaó aríir i gcionn tamailín. Bíod an teine, no an volcano, ro ag réitead iarract agus deactaige i gcaiteam na hoitíre, agus an uair pléarad ar anoir ir aríir deinead ré torann ar nór tóirneige. An ceann ba mó aca deinead ré gleó an doimain, agus cuiread ré lapaib buile céad troid 'ran aer.—Notable Voyagers, leatnad a 421.

'San céad iomráim do dein Columbur éainis cuic eagla ar a fúirinn toirce go b'acadar rplinnic áro .i. Teneriffe pá lapaib buile agus teine ag blaðmrad ar.—Notable Voyagers, leatnad a 251.

² agus Dampier ag iomráim ó'n Pacific anoir connactar do rteall uirce, 'ran b'airge. Óruio an t-uirce leir go mear. Suidad ir carad ir cumad i b'fuirn coláman é cum go maib ré b'air agus ríce troid ar doirce. i gcionn cúis neómat bí ré i ngearract dá céad plat do'n luing agus connactar do'n fúirinn annpoin ríut fada glé ag ríleat ó néaltaid go dtí an rteall uirce no an ríum .i. water-spout. —Notable Travellers, leatnad a 422.

³ agus Captáen Cook ag iomráim do'n at-uair 'ran b'airge deirceir bí dá báto leir lá ag bailiugad leac-oirnead ar carnán d'fonn a leagad i gcómaib uirce. agus ro ar ríubal aca éugadar pá n'eara gur baínead lán-carad ar an gcarnán leac-oirnead i t'neó go maib a íoctar i n-uactar fearra cé nár éainis don laigtiugad ar a doirce dá dearcad. b'é deónugad óé gur éainis na báto raor.—Notable Voyagers, leatnad a 496.

mó dá bfaceadair, ámh, b'é lúdar lorcainiot é agus é
 as críú ar rplinnic cárraige 'ran bfairrige amuis. Ní
 faib de clúto aige ó'n ríon áct brat beas i bfuirm
 fáca do bí ar crocad ór a cómair ioir dá bior. Bí
 an brat ro dá rírléarad ioir an dá rúil: mór-mór
 rluéctairde ó mullaé talam é le líonar na rtonn,
 agus láitread baill noéctairde ó bonn a éroiceann
 méircead de dearcab a rtráigte. Dá donaét é a
 rtaíto annrúto do réir mar admuis ré ramluigtiúde rú
 gur ar neam a bíor ré pé uair a rcaoiltiúde ann é i
 rcomórta le beit as leagad de ló ir r'oirde i
 rteintib itppinn mar a mbíor ré coitcianta áct amáin
 ro-uair go mbíor raorie mar reo aige de deoin Dé
 na Trócaire. Cuir breándaín aigne ar lúdar agus
 an fáto ir bíodar as cainnt táinig rcuaine deamán
 as earcainiúde agus as bagairt rceimle ar lúdar
 boét amáil ir mar dein an tÁirbireoir leó réin
 toirc gan lúdar do beit ear n-air aca i bfaó roimir
 rin. Fuair breándaín ror oirde do lúdar dá ainveoin,
 ámh. Áct r'fíll rcuaine aca arir le breacad an lae.

Mallaét an diabail ort ir mallaét an traogail!
 ar ríad le breándaín com luat agus tángadar i
 látair; óir do dein an tÁirbireoir rinne do rcuir-
 read ir do éreadad aréir toirc nár tugaíar lúdar
 linn ear air.

Ní orainne áct orabí réin tuitir na mallaéta ro,
 arra breándaín leó, óir ir beannuigte é an té go
 bfuil ríú as earcainiúde air, agus an té go bfuil ríú
 dá beannaadad tá reiréan damanta.

Má'r ead, ar ríad ran, béarpar a dá oiread céarta
 do lúdar anoir go ceann ré lá de bair rníomá na
 noirde aréir.

Ní leompar díb é, arís Brianóidín. Níl de ceo ná de cómaect agaid féin ná ag an ádhbhirreoir san do déanamh aet mar is mian le Rí na Tríóaire é. Óró-uigim-re díb mar roin i n-ainm Dé san lúdar do céarad aet mar is gnát.

Níor géilleadar fóir do Brianóidín. I ndeiread na dála éromadar ar beir ag earcainíde air, agus d'áiríuigeadar leó lúdar boet fá búitíu is fá béicis is fá gáiríde buile itreannairde.

Do connaic Brianóidín agus a cúirdeacta doibnear go leór, leir. Do deineadar cómnuidé i nOileán na néan, áit a cúirfead an Sceilt beag is an Tiaract is a leicéiríde i gcúinne do duine le líonmáire na néan a bí ionta, agus do deineadar cómnuidé fóir i nOileán na gCaorac. Cuadar ar dtír i nOileán mar a mbíod roillre ar laraó ar alóir mainirtreac agus san a fíor ag éinne beó cia laraó iad. Bí ceitre manáca fícead i n-a gcómnuidé 'san mainirtir úo agus níor labradar oiread is focal le céile le ceitre fíció bliadán roim fé, aet cómaríde do déanamh an uair tearuigead éinníó uata. Ní deocair do'n gnát-Áeóeal géillead do'n reancur ro. Mar a céile, deintíde biad agus deoc do foláctair doib gac lá amail is mar deintíde na roillre do laraó i gcómar a palm agus a bpaireac.

Cánadar go háit eile trát amail na hIníada Síar mar a raib ógánais agus doiránais agus reandíridé agus iad uile ag obair go dúiractac ar ron Dé. Dein na máirnéalais cómnuidé annro go ceann tamail, agus an tan do bíodar ag imteact táin is beir de luct na mainirtreac agus tugadar lán cléib de caoraid fíneamha cum Brianóidín. Ní facatar a

leitéiríde de caoraib mian i nÉirinn. Bí de fusa agus de mílte agus de foblaí agus de coirte ionta go maib doctain brátaí go ceann dá lá déas i fusa sac caoir acá.¹

D'fágaó duine de bráitrib Bréandain 'ran áit reo, óir do cuir manais na háite mar atcuinge ar Bréandain é do fágaínt i n-a deannata go brát. Níor b'iongnadó Gaedil agus cómaráirde Gaedéal do beit le faigáil nó ba diaónaisge i n-oileánaib na fairrige móire ríor ruar, roir riar, i nlior Tuile mar a bfuair na loclan-naig iad go flúirread agus i n-inrib go leór náir b'é. Ní hiongnadó tuairim as luét eolair inoiu go maib Bréandain as cur de mian ir coiróce cum sup aimrig ré tuairceart Aimeirice agus go maib ré féin ir a deirciobail agus a ndeiriciobail rúo arís as leanmáin a luirs fá mar eirigeadar ruar go dtí sup aimrigeadar ceartláir Aimeirice ir go ndearnadar cómhnuirde ann.

Do réir na ríribéann, do bí Bréandain as triall fá feól agus as iomráin mar reo cum sup caraó air reanóir san fuil san feoil áct leatár tana triaşa ar enámaib cruatóloma.² Cuireadar aigne ar a céile

¹ D'farruig Bréandain díob créat do beir na caoréa úo a cómhóir ro? Aduair an neac naoiméa: ir é ré ndeara an méio reo nac tionóltar bainne aréa, nac baintear a b'fíona díob agus nac cuireann geimread no doréadar oréa tria bite.—Scríobinn Bhuiréil.

Agus Ciorróirí Columbur as iomráin i gcuan niocláir éus ré fá ndeara go maib crainn móir-otiméall an éuin agus iad as lúbat fá éruime a doréa. Mar a céile, do cuir bolat breas na scoillteat i gcúba glarráirde oiréir doimain i gcuinne dó.—Notable Voyagers.

² D'aimrig Ciorróirí Columbur reanóir caíte lom i gcúba agus ruim aige 'ran airreann ir i scréideam na scaitliceac. Cár b'ar dá rínrear?

Agus Vasco da Gama as pilleat ó na hinriacáib sóir i mbliadain a 1478 éus a dá luins aghat ar Angediva mar a

ašur cómaidriš an reanóir do bhréandain teicead ar
 eagla mureait móir. Acé de deoin Dé d'eirig
 bleidmíol móir láitreade, ašur cuaid ré féin ašur an
 mureat i n-acéann i n-a céile i bhréandaire bhréandain.¹

De fearaib éireann mire, arfa an reanóir tar éir
 doib a mbuithéadar do gabáil le Dia na bfeart ar
 ron a raorta. Uí dá fear déas ašainn annro ar
 otúir, acé táim-re anoir im' donar :

Dá fear déas bíomair ann,
 Do cuadar d'éas an fuireann
 Acé mire ró-rádaó díob,
 Ba maíe an líon bíodar ann.

Gluaiseamair d'iarraio neime
 Dírim a héirinn uile
 Tar tonnaib an mára móir
 Conair do ba cóir d'iarraio.

Mar roin de. Ašur do foillirig an reanóir annroin
 doib an talamh go raabadar ar a long, b'é rin Tír

maib cuan maíe ir uirce go leór. Ní maib de dooinib i n-a
 gcóinnuib 'ran oileán roin acé don oitreadeac amáin a
 ruaiseadar i n-uaim talman.—Notable Voyagers.

Ní maib d'earr uime acé gnuas a éinn ašur a fearós ašur
 rionnabó a éirir uile ó roin amac. Innireann ré cionnur
 mar ráinir do féin beir ann i bpoll carraige ašur gan ann
 acé a cóinnméir féin de fliše. Dubairt ré le bhréandain
 imteacé ašur doéain uirce bheir leir; ašur maíe ríob go
 talamh ró-naomta, ašur caiteiríob ríob dá fíeio lá ann. Do
 feóladar a long i n-ašaid na dearáirde ašur bíodar ar fuio
 an aigéin ir gan aca acé uirce óglaiš dé.—Stioct ar Scéal
 Oiléin pól oitreadaig i Scríbinne bhuirail.

¹ i mbliadain a 1875 bí cur ríor i bpaíreáib nuaitéacá
 na n-oileán ro ar acéann roir míol mára ašur oillpéir.
 Connacéar ó'n Pauline é ašur an long i n-aice Brazil. Cuiread
 ramail na troda go Sacraib, ašur bí an oillpéir carra
 timceall an bleidmíol.—O'Hanlon's Lives of the Irish Saints,
 IV. 419.

Tairnshre ; agus iar scaiteam Cuipr Cnirt agus a
 fóla dó do luid a anam do cum Neime agus do adlacad
 a corp fé onóir agus palmuib agus ionnuaib i n-aínn
 Dé.

Iar roctain i gcómshar na tíre rin do BŮRÉANTOAIN ir
 dá fhuinn agus dúil aca port do gabáil ann do
 eualadar suť reanóir agus ir ead adubairt :

A bŮrítire ionnuine, cad fát ná gabann ríbh an
 talam aluinn reo air nár doirtead fúil duine miam
 agus nac iomcuibe do adnacal peactac ná do-
 Ůaoine ann. Fágbaib i nŮur luings mar poin zac nio
 dá bfuil aŮaib ať amáin an beaŮán éadaiŮ umaib,
 agus taŮaib aníor.

Iar Ůtiaťtain doib ar Ůtír pŮŮaib cáč a céile, agus
 caoiŮeann an reanóir Ůo móir le méio na fáilte :

SiriŮ agus féacaiŮ, ar fé, bŮuŮ ŮarŮaťair agus
 muiŮe milíŮe na tíre folarta ruaićiníŮ roćarťannaiŮe
 ro-arćain áirŮe aipeaŮŮa áilne doibne. Tír boladŮmar
 blaićmín beannaťac. Tír ilćeŮlać aipŮiŮeac nuall-
 fáilteac neamťuipreac. Áit mar a bŮaŮaib ríbh
 fláinte Ůan Ůalar, doibnear Ůan impearán, donťad
 Ůan taćar, flaićear Ůan rcáilead, ráime Ůan ŮiŮmaoine,
 raoipe Ůan raoťar, donťad folarta parŮaťair, tim-
 tĩreacť aingear, fleadubŮad Ůan tráŮad, reacnaŮ
 péine, aiŮťe pĩrean, toćaićeam na móir-ćárc. Beata
 beannaťacť ŮŮir ćumťaiŮťe móir milíŮe řaor řám
 řorća Ůan dubad Ůan Ůorćad Ůan peaca Ůan aĩmneart
 i ŮorŮaib éadroćta neamťruailłnĩŮe i forťaib
 aingear ar bŮuŮaib tíre tairnshre. Ir adbal iad roillre
 agus rućaiŮe na hinre rin, a ráime a rearćaiŮe a
 caoine a cobraiŮe a forťacť a loŮmaipe a pĩŮe a
 řuicĩŮe a Ůlaine a řrādŮmaipe a Ůile a ceoil-binne

a naoimé a niamglaine a raoipe a ráðáile a háilne
a háilgné a haoirde a héadpocta a hiurmhóe a láinríot
a lánadonta.

B'íad san cómarctaidhe típe tairngre. Samail páir-
mačair do bí inte i dtuairim ughair éráibéig na beataó
Gaedilge. Fupar dúinne aigne an ughair rin do
tuigrint inoiu. Fupairte dúinn meaf do beit aghainn
ar a dócar iongnatac aghur ar a éreideam san rmal
san éaim san teópa. Bí de muingin aige ar luét
craobhcaoilte an éreidim rin sup faoil ré nár b'féidir
éinnid, dá míorbailtíge é, do cup tárta. Saoil an
t-ughair aghur a leicéid sup samail páirmačair a bí
i dtír tairngre, dar ndóig, aghur cár b'iongnad é,
abair ir ná bíonn luét léiginn i dtóirctaid eile ar don
intinn leó, péin?

De péir na beataó tá aghainn 'san laoin bain ré
dá fíeio lá de bhréandain an tír rin do fhoicint i
ndeiréad na dála. An uair gabadar cuan ní paid le
feicrint aca aét coillte fairringe aghur ubalghoir
borba aghur cómarctaidhe mača dá rašar. Čaitedar
dá fíeio lá ag tairteal na típe, aghur faoileadar nár
pus an oirde opta le linn na haimpíre rin. Fupairte
ro, no pus éigin nac míocormail leir é, do tuigrint
ir do míniugaó cóm maid. Fā deiréad, b'éigin dóib
eirge ar an scoirideacé, óir do buail aua mór fáda
leó. Connactar do bhréandain ná tiocfaó leó dul
táirte reo, aghur go mbead opta filléad san cruinn-
eólar aca ar éiot na típe, ar a paio ná ar a leicéad
ná ar a paid de maoin inte. Aghur o'filléadar.

IV

AN TREAS IOMRÁIN

Go hAlbain, ir bPeatain

Tar éir carpa ó n-a Iomráin do bPeantain, táinig na rluaiḡte duba ré n-a d'éin, agus bPontanar as ḡac duine aca d'ó, agus d'uil aca uile rlán do fáḡaint as an raḡal agus iad féin do cúp fá comairce an mánaiḡ feara. Tug ré cuairt ar a muime íte, ní ḡábad a ráb, agus d'fáiltiḡ sí roimir go ḡrádmhar carpanac. Agus d'innir reirean di ḡac a bPaca ré ir é ar muir. D'fás ré míle rlán aici annroin, agus cuairt ré go nInir dá bPomann i mbéal Sionan, agus t'ós ré mainirtir ann. Caillead móirreirear manac leir annrób i ḡcionn reatim bis aimrife. Timceall an ama ran ir ead beir ré a beannac do leat-céad aban a bí ar d'it éir, agus bíoir tuilte de iarc feara.

I ḡcionn tamail do ḡluair ré air fá d'éin Connac. Cuir ré mainirtir ar bun i nDubdoire agus d'ein ré comnuirde ann. Tárla flait dapaḡ ainm Dobarca 'ran teḡrain aige ar an tPaoib cuairt annrób. Bí de m'í-ad ar buaib bPeantain go nDeacadar irteac i bPáire Dobarca ro lá, agus do mairb Dobarca ḡac ceann aca. Níor b'fada i n-a d'iad ran ḡur bábad Dobarca féin i loc lip mar díḡail ar a bPoc-faotar, do réir teḡaire an treanduir.

Cé go n-innírtear dúinn go raib trí míle manac ré riagail Bréandain trát, agus go raib zabad aige le móran mainirtreac ar an adbar roin, ní as cur mainirtreac ar bun do cáit ré a cuio ainmne ar fad rearta. Tugad ré tamall as múinead anoir is arís agus as zabad do deagobair dá fagar. An uair cuir fadnan a mainirtir féin ar bun i Ror Ailicir b'é Bréandain an t-ollam ba dúctraictaige agus ba cáileamla ann. Timceall an ama roin díreac táinig leat-céad Rómánac go mainirtir Seanáin i nInir Cara agus innírtear dúinn gur cuir Bréandain oileamain deicneabair aca mar cúram air féin. Léagtar i mBeata Abain go raib áro-báir agus muinntearbair as Bréandain agus an naom oirdearic ro ó Laignib le céile agus gur tug Bréandain cuairt air tar éir carra ó'n lompáim do. Tug ré realad i bfochair fínnéin Cluana Earairt, leir, agus creitortear, go deimhin, gurad é fínnian ro do cómarlaig do turar do tabairt ar an mBeatain mar ar cáit ré féin cuio maic dá óige as obair ar fon an creitorm i bfochair Daidib Cille Muine agus Catmaoil.

Cuairt Bréandain as lompáim agus as cairteal anroin arís. Is dealliamtác gur le linn an turair reo do cuir ré ar bun na mainirtreaca tar cóimpeam do bi fá n-a cómarice ar fuio Alban agus Beatan ríce éigin bliadan fúil ar leas Colm Cille cor ar i riám. Tá cómarctaidé agus iarrmaidé na mainirtreaca ran ar fuio Alban fór, agus is beas iongnad go dtugtar Abrcal Inre Oric agus oileán Alban mar bairtead ar Bréandain i bféilne na hAlban.

Samlaigtear, leir, dúinn go ndeacair ré le linn an lompáma ro, no an lompáma poimir, com fada

roir le palairtín. An reiribinn ir reantda ar domhan¹
i tsaoidh Bhréantoin deir ré go raib ré i n-a d'icreabac
ó Éirinn coir iorðan, go n-deacaid tar Sliabh Síón,
sur saib tré treabaid na Sreige ir do'n Róimh ró-
mhir asur dá fear déas le n-a coir. Níor d'iongnad,
dá réir rin, eólar aise ar an nSreigir an uair fhoic
ré an Breatain deas ní ba diaónaige.

Dí trí bliadhna nac mór caitte fá'n am sur fhoic ré
mainirtir Silleir 'ran mBreatain. An uair mótuig
Silleir go raib Bhréantoin as déanam ar an mainirtir
d'órduig ré dá manacaid an doiar mór do dúnad
go daingean air le reacht nglaraid iadainn asur é
do fásaint amuis fá fneactad an geimhrid fécaint
an léipeócáide dóib sur duine le Dia bí ann fór.
Duó gearr go bfractar dóib ná raib oiread ir deór
de'n fneactad as tuitim ar Bhréantoin ná ar a deir-
cioblaib cé go raib ré as teacht anuair go tiug an
uair céadna. Annpoin d'iarrad ortá teacht irteac

¹ Mochen, mochen, a Brénaind. a breo rochloss co Lletha,
mochen, a chomsid Cluan(a), dia fornat buadha in betha.
Mochen oculus morochén, a meic Findloga (findchaiss)
as rathmar dait cach ndoinmsi, latt commus cuthrach Gillaiss
Dochuad co glend na leoman, fuar mor tend sech cech n-erlam
fota uad ata, im do thérnam
I tic thall Taprofane dianid age crand gréne
i Iordanan co n-uare ropsat deoradan Féne
Rofégais fot . . ., . . tech nimtha do sechna
dar sliabh Sion roscuchtha do thraigthe luchra lethna
Dar lar slibe da fresdul Ri(g) grene glain co san(tach)
. . . apstail aithle th'astair iar troscud.
I treabib Gréc rogabais dib feraib déc dochuadais
is mor n-insi rofégais in ins(i)
Do Roim romilis romuich, do Thorinis fot ainiuch,
duthaig dait, a ri ruirech, tuirech ic Hi is ic Ailiuch
Aillege deit inda midol oculus failti fri fléadol
tu it luing o ailén d'aileon rom chrídeon is mochenon.

M.

—Dán atá i leabhar Laiġean ar leatnac 4 366.

cé náir orclaid an doras dóib. Leir rin, duhairt
 Bhréandain le n-a deirciobal Talmaic an doras do
 dhuideamhain irthead roimhir i n-aínn Dé; agus, dá
 daingneacht fá glar é, níor túisce lám leasra as
 Talmaic air 'ná é ar deargleata. Tánghadair irthead
 annroin; áct, má tánghadair, bí doras na mainirthead
 lairtis dúnta com daingean céadna orda. Trí glair
 iadainn do bí air. Leas Bhréandain féin lám ar an
 ndoras ro. Orclaid rómáinn, a mádar íora Críort,
 ar reirean. Agus níor túisce ran 'ná na glara
 ropta agus an doras ro ar lán-leata air. Iaroin
 leasra leabair Spéigire ar an altóir agus d'iarrad
 ar Bhréandain an tairneann do léigean ar. Cé gur
 ceapad ná maid eólar as Bhréandain ar an nSpéigir
 roimhir rin, do péir gac tuairime d'eirig leir de deoin
 Dé an tairneann do léigean ar an leabair Spéigire
 com maid raoráideac agus dá mbuó leabair lairne
 do beaó aige. Níó náir b'ionghad, bí airtneac ar
 Gilleap annroin mar geall ar a maid véanta aige,
 agus do glac pé féin agus a cuio manac an Comaoine
 Naomta ó lámair Bhréandain.¹

Sul ar rcar Bhréandain le Gilleap do dein pé
 míorbail ionghantaic eile i ládar an pobuil. Duhairt
 Gilleap leir go maid beiridig allta 'ran cómuirpanact
 agus gur ró-mínic iad as tairne foza pé muinntir

¹ Bain Bhréandain leir an dara heim de naomair Éireann.
 Bí móran ragar orda ro, agus bí deag-ghára ir macla pé
 leir aca. Níor gnátaic mná aca i gcómar cigir ná i n-a
 mainirtheadair. Inntear dúinn suab ionann airtneann a
 bíod aca féin ir as dáibí ir Gilleap ir Caemáol na Breataine.
 Airnigear Finnian ir Éanda orda, Colmán ir Bhréandain,
 Caimneac ir Caemáin, Ciapán ir Colm Cille agus móir-cuio
 naom náic iad. Cuirithe i gcómnáir iad le tairneann na
 gealaige toiric a maid de déiric ir de rúbáilce as baint leó.

na catmae. Seo b'réandain agus Talmae fé d'éin an fáraige mar a raib na beiridige aillea. "Do cuaid go gleann na leomhan," mar a d'ei an r'cibinn. Uúirig Talmae mátair an áil, agus mar ip g'nátae le n-a leicéio do cuir rí glan uatbárae airtí. Leir rin, do éruinnig na beiridige uile timceall uirte agus iad as b'asairt báir ar a raib i n-a n'gaobair. Aet, má d'eineadair, do labhair b'réandain leó go ceannra, agus i n-ionad é r'raeasó ó céile ip amla leanaadair fá d'éin na catmae é com cnearta agus dá mba maidirínide bacann iad. Dá aindeoin ro bí cric eagla ar an b'obal, agus do r'einn gac duine aca fá d'ion. Com luat ip do bí d'eimnigite as b'réandain go raib an buaid rin aise d'órduig fé do na beirideaeáib aillea fillaeó ar an b'árae agus gan cur irteae ar d'adonnaide go b'rae arir. Agus do tápla amlaid.

V

DEIREADU A SAOTAIR

An uair táinig Úrbandain tar air abailé arís ir deimhin gur tús ré cuairt ar mainistreachaib a dútaíge féin i gCiarrpaíge, ar áirí feartha Úrbandain mar ar éad ré a óige, ar Cill Caocail, ar Cill Fionnabhac, ar Seancill Corca Dúibne, tar fairrge go Dairbhre mar ar gá ré tír as Colba, ball go bfuil pánán aiceanta le feicint fóir ann mar don leir an tobair do bean-nuig Úrbandain le n-a air. Ar ro anonn cum Cille Duaine 'ran púarac i nUib Rátae, agus ar rúo ó deap go tús a capad eile fionán Cam i Loc Luig-dead. Ir corráil gur tús ré cuairt, leir, ar Cill Íte mar a raib a máim Íte i n-a cómnuidé fóir, ar Inir dá Úromann mar ar fás ré mac ríos Úreatan a táinig le n-a cóir anall, agus mar roin de go Connaeataib ó tuair. Uí móir-cuid de muinntir Ciarrpaíge i gConnaeataib fá'n am roin. Samluigtear dúinn gur táinig an céad úream aca i bpoair Úrúde naomta an tan d'fás ríre rlan as a cloair féin i gCiarrpaíge d'fonn leanmáin dá cuid oibre i Maig Aí i Rop Comáin. Bíodar as tead ó ló go ló feartha gan reat gan eagla mar go raib a rean-cómurra Caelin fá réim tuair agus cáirde go leor ann cum fáilte do cur rómpa. Uí deaprádair ós do Úrbandain as tead i n-a meap i bpoair an naomh, agus níor b'fada do Úrbandain i deannta a muinntire annrúo

go saib mainirtir curta ar bun aige dóib i gCluain Tuairceirt. Cuir ré an mainirtir reo fá piaraó faiclig i ttráct, agus cuir ré ceann eile ar bun i nInir Mhic Uí Cuinn i Loc Oirbrean.

Bí baint aige le mainirtir eile i tTulaig Bréandain i n-aice Lorrta i tTuadmúmain. Tárla mainirtir as Ruadán 'ran cómuirpanaect, agus an uair buailtíde na cluig i mainirtir aca ariúgtíde a bfuaim 'ran mainirtir eile. Ní cóir Ruadán agus mé féin do deit i n-ar gcomnuirde com atcumair reo dá céile, arpa Bréandain tráct dár tug ré ro fá nveara. Baileócad-ra liom dá bpiú rin, reirean, agus fásgaó fá piaraó Ruadán an tultais reo. Agus do bailig ré leir agus do cómnuiú i gCluain feartha mar ar cuir ré ar bun an mainirtir ba mó cáil dár bain fór leir. Dein Ruadán a beannaect do tabairt do dá bairr ro, agus do geall ré go mbainfead oiread clú le Cluain feartha ir mar bainfead le Lorrta.

Bí Bréandain as dul i n-aoir feartha, am, agus níor b'féidir leir oiread do déanam agus mar déinead. Aect níor fás ro díomáoin é. Bí ré as obair go díceallac i nInir Mhic Uí Cuinn mar ar oilead fupra fá n-a comairce; agus cuir ré mainirtir ar bun i nInir Gluair. Tugaó ré tuar ar mainirtreacáib eile do péir mar bíod uain aige. Fiú amáin ir eól tóinn agus é go móir ór cionn a céirre píctó bliadan sup tug ré féin agus Comgall Beanncoir agus Cainneac Acad Bó agus Cormac Naomta Ua Liatáin cuairt ar Cóim Cille i nAlbain. Ba taitneamác leir ó n-a díge cuairt do tabairt mar reo ar a dáoinib muinntearóda. Tug ré féin agus Ciarán cuairt uair ar Seanán i nInir Cataig, agus cé go saib díct bíod ar

muinntir na mainirtreac an tan éainis an beirt cair-
tealuide ann foláitruigeaó fleabó, de bairr míorbála,
do'n cuideactain uile láitreach. Mar a céile, tug
ré cuairt ar naomaió na Míde agus Diaimuid mac
Cearbhaill mar nís ar Teamair, agus dá cómartha ran
féin cairbhruigeaó do'n nís an reacht céadna go scait-
fíde an ríogaó do roinnt le naomaió Éireann fearca.
An trát úo ir eabó do tárla tiorcaó na Teamraic.¹
Tá Annála Ríogaóta Éireann mar uídarár againn go
raib muinín mór as Bréandain agus Brúgto ar a
céile, agus tá an abairt reo i bfeilipe Dongura:
Doncaó Caimis ir bairra agus Bréandain: cibé
rárócar neac díob fearca an trír aga uíogaíl. Deim-
nigeann ran go raibadar a ttríúr báideamail le céile.

Ir é fírinne an rceíl gur beas duine nac raib buideac
de Bréandain. Ni hiongnab mar roin a beic de
cómaó aise i ndeireabó a raogaíl corc do cur ar

¹ Tá an cur ríor ro air i rcríóinn bhuireil: Tar éir do
naomaió Éireann beic as tiorcaó ar Diaimuid mac Cearbhaill
ir Diaimuid as tiorcaó oíra tárla ailing as mnaoi ríog
Éireann .i. dar léi bile buabó o'pár ór Teamraic na ríog
agus a gága agus a bairr do leabó tar Éirinn uile. Agus
do connaic iarróin éanluite Éireann do luige ar an mbile
rin, agus, dar léi féin, dá raor óeas do teac do buain an
bile agus dá cuais óeas leó; agus gac ríir dá mbainóir
de a óul ar an mbile féin aríir. Agus dar léi do connaic
rí don traor as teac de'n fáirige aniar agus an céad buille
tug ré do'n bile gur bain ré a ceann de. Agus do ling tar
an iomaió amaó le huabóar na hairlinge gur fíarruis an rí
óí caó é an t-óle do connaic. O'innir rí óó. Truag ran!
Míre an bile. Ir iao an dá raor óeas do connaicir dá
áronaom óeas Éireann, agus ir é an raor do bain an ceann
de'n bile Bréandain. Agus do mairb Bréandain míre.
Agus do rinne ríot leó, agus do aigeas a mbraige de díob
iarróin.

Agus do tioro Ruabán rí Diaimuid gur eacain ré é.
Agus do gur ré Dia pá gan rí do fíuó i tTeamair go brát
aríir. Agus do gur Diaimuid Dia pá Ruabán do eacaine
ionnur go mbainóir a leac-óir ir a leac-lám ir a leac-ríil de.

ní g na Muinín tríd go raib fonn air riu foza do
 tadhairt fá Connactaib a gsur a n-útais do gabáil.
 Deimhigtear go dúinn 'ran Beata tá a gairn i laoin,
 a gsur ír é an deis-ghnóm ír diaðnaige cuirtear i n-a
 leit é.

Innirtear iarróin gur tug ré cuairt ar a deirbhíuir
 bhuig i n-a clochar i nEaná Dúine. Domnac áiríte
 tar éir áirpinn d'admuig ré dá cáirtoib annrúto go
 raib an báir i n-dán do an lá úto, a gsur cuir ré mar
 atcuinge orda a corp do bpeit ar an áit gan fíor do
 muinntir na dútaige a gsur é cuir i gCluain feara.
 Caillead é fá mar adubairt ré leo um nóin an réamad
 lá déas de Bealtaine i mbliadain a 577 a gsur é or
 cionn a trí mbliadain déas ír ceitre pícead d'aoir.¹
 Bain ré trí lá dá fochair teact ó Eaná Dúine go
 Cluain feara mar ar cuiread é i briaðnaire rlois
 de fearaib diaða ó gac áir a gsur garrad de Uib
 Máine. Connactar i ní do Colm Cille go raib a
 cara Bréandain i n-a fuan, a gsur d'órúis ré dá
 deircioiblaib féin an tairreann do léigean ar pon a
 anma.

Tá móran de muinntir an tradoisil reo a gsur ír
 deocair leo géillead do míorbailtib, no do feancur
 dá leitéir reo. Iarraim orda macetnam do déanam
 ar éraibteact ar diaðact ar dútraet ar dócár na
 naom úto do dein creideam ár rinreir do

¹ Ír léir ó'n rann go leanar go raibtear ar malairt tuairime
 i rtaois doire Bréandain lá a báir:—

Ó gairn míc muipe ír deair linn
 go heitreaet beataó Bréandain
 bliadain ar oetmoga an
 ar cúis céaduib go comlán.

"Írín reiread lá déas ceileadairtar a feilruim a mí Ianuairij."
 —Ar Scríbin Brúireil.

crabhrcaoiléad i nÉirinn. Deintear an cráibteáct
ir an dócar roin do léiriúgadh 'ran cóimrad do bí
toir bpiúio agus břeantain trát :

An minic a deineann tú macctnamh ar Oia na Glóire ?
arfa bpiúio le břeantain.

“ Ó'n ló gabar-ra crábadh,” ar břeantain, “ ní
deácar miamh ear reáct n-iomairibh gan mo meanmain
i nOia na Glóire.”

“ Maith ran,” ar ríre. “ Cuimnígeann tú ar im-
teáctaidh an traozáil uaireanta, mar roin, agus ar
Rig na Glóire uaireanta eile. Dom' taidh féin,”
ar ríre, as cur ti, “ ir eól do mMac na hInghine ó'n uair
do radar-ra mo meanmain i nOia náir leigear do nio
ar toimhan cur irtead oim áct beic as ríor-máctnamh
air.

B'iad cóimairle bpiúioe agus deigiomcúir a deir-
ciobal agus teagairc břeantain agus a leitíioe do
dein ar rinreair do treóradh ar ríge na pírinne. Ba
maith an congnamh do bpiúio ir do břeantain deag-
fompla na noitreadadh ir na manac ó'n Róimh anoir.
Áct ba dúitreadaige iad oitreadaigh agus manaidh na
héireann féin i oitradh 'ná a famla i noitreadairt Eóirpa.
Teigeadh manaidh na hEóirpa i noitreadadhair i n-uairaidh
talman fá mar dein Deineoict naomta i oitradh a
traozail. Deineadh Mochua amháid i n-iartair Éireann.
Seóirpa bpiúioe gairteair fóir de rcoilt faille i oitair-
ceairt Oairbire. Ir dóca go noeádhair oitreadaigh
iartair ir deirceairt Eóirpa amac i n-oileánaidh na
fairrige leir an ainirir. Ir deimhin gur líonadh inre
agus oileain na fairrige móir le rluaidhí manac ó
Éirinn. Ir beag nac deimhin go noeádhair a bpad
amac ear fairrige agus ran roimh ré břeantain féin.

Óir is eól dúinn gur caraó seanóir aca ar Bheandain fá dheireadh a iomrána; gurab é díriú é go 'tír tairnigre,' agus go ndubairt leir gur gluair dá fear dhéas aca d'iarrairí neime cé nár fan rian aca fá'n am fan aet an seanóir féin. Aet bí Bheandain ar na daoine ba mó cáil is ba dhéalllaige oirte uile. Cuirtear i gcomórtar is na ríribníú é le Abraham is le Daibíd is le Solomán, le Maoire le Agusrtín is le Oraigín, le Eoin le Maiciú, le Pól le Peadar, le Sriosóir na Róma is le naomhaib nár b'iad. 'Ceann creidim crádhair urmhóir an domáin uile an té reo Bheandain' an cur ríor atá air i n-a Beatair.

An cráibteacht ro agus imteachta Bheandain is a famal is ead do dúiriú rmaointe na sean-Šaeóeal is do deallbuiú a n-aighe. An duine nac tuigean rmaointe ná aighe an deas-Šaeóil téigead ré go Doire fionáin no coir Cille Duaine no go Máam Conrac i gCorca Duibne agus caitead ré tráchnóna fogmair i n-imeall coille, ar leacain pléide no ar bair na faille iargcú-laige as éirteacht le uallgól uaigneac na saoirte no as féadaint ar áilneacht na háite no ar an aigéan iongantac agus san bac le nuairteacht na bpaipéar no le anacair an traogail do réir mar foillirigtear ionta é fá láthair, puo nac deocair a dhéanam is na ballaib úo. Má téigean, is iongnad raogalta muna mbeid ré féin ar malairt aighe láirneac agus maran mó géilliríó ré fearra do seanúr is do beal-oidear na bpaip-Šaeóeal. San aithar tá beagán i dteannta na fírinne i n-ár seanúr: baineann an iomaó saircid agus dpaoidéa ta le seanúr cogair, agus b'féidir gur ró-minic a deintear tagairt do mhórbailtib 'fan seanúr a cuireann ríor ar diaóacht is ar an gcreideam.

Aét ní admuigíó gaeóil gur fabail-rcéal Cat Cluana
 Tapó toirc go luathar beagán d'iaoióeácta 'ran
 innrint; agus ní cuirfeadh ríad ar neimníó aét com
 beag Annála Ríogácta Éireann, abair, toirc go
 ngeilltear do míorbailtíó ionta go deirfeadh na rcríbe.
 Ar an adóbar céadna ní cuirfimid-na ar neimníó
 lomráim břeandain toirc tagairt do míorbailtíó do
 beit ann, ir cuma cad é tuairim ughar eile. Pé níó
 ceapaid luét mí-éireidm no luét marluighe éireidm
 ní mirté dúinne nóctadh an rcéil reo d'fágaint fá'n
 aimpir, agus do réir mar nóctar an fírinne ní náire
 ná aithreacár a beid órainn dá bair aét bídó ir
 mórtar ir lútgáir. Claoitimír le n-ár reandur féin
 mar poin. Scaoitimír éorainn an gailíadé. Leanaim-
 ír lorg na laóghad i n-ainm Dé. Deinimír maétnam
 ar raotár ár ruadh. Cuirimír rpeir i n-imteadtaib
 břeandain, an loingread cáileamail go bfuil máirnéal-
 aig an domáin ag maétnam air ó n-a pé féin aniar.
 Bíod mear againn ar an naom a dein fupra do bairt-
 eadh ir do oileamain ir do éreórad ar bealac a leara
 i gcuma ir go bfuil rcríóneoiríóde ir ughair ir oiríóde
 diaóda na heórra ag aithir ar fupra ir fá comaoín
 aige riam ó poin amail ir mar tá máirnéalag na
 heórra fá comaoín ag břeandain naomta féin.

VI

CÓMARTÁIDĒ A ŠAOTAIR I ŠCĒIN :

BĒARA AŠUR NĒRA NA MEAPCAIŠE

Cuirimġr řā řerġūduřāđ anoġr a břuil de cōmārťāġb ařainn 'řan řaořāl řo mar đeimniuřāđ ar ġomřām đřēandain ġr ar ġomřāmāġb eile řar leār. Nġ řēġoġr āmřār ar ēinne i đtaoġb țairťil đřēandain i nāġbain ařur 'řan mđřeātāġ : țā āġnmneāđā āġteann řar cōmřeām ařur cārņān de řerġġbġb āřrā mar řiāđnāġre ařainn āġr řin ō n-a ġġnn řēġn ānuār. Nġ mar řoġn đġġnn i đtaoġb a řāoťair a đřāđ i řcēġn, āmťāđ : ġr ġuřā eōġār ař ġuġġntġr nā nēġreann i řcoġťcōġne ar a řiubāġťāġb i řcēġn 'nā mar țā ař ġuťť řēārā ar ān đtaoġb țāġġ de đōđnā ; ařur ġr bāořġāđ řur ġuřā řřēġr a cūġřeār 'řan řcēāl ānnřo 'nā mar cūġřeār ānn i nđġġťcōġb ġāřāđťā. ġr ē țuāġřm nā řťārġiđťē ř āoġřde cāġġ i nāġmeġřce řur cāġť řē řēālāđ i meārē nā ġāođ đo țāġġř řōmřā řēġn ānnřūđ.

Ařur řġġġ ař țāřāġř đā ġomřām cōnnāđťār đġġġ řul ar řġġ řē āđāġle řo řāġb řē řēġn ġr a cūġđeāđťā ař řiubġġōġ 'řan mđġř-ťġr i řcēġn řo cēānn đā řġcēāđ ġā ařur řān ġē řēġřġnt ācā āđť cōġġġē řāġřġġģē ařur šbāġģōġřť đōřbā cūm řur đuāġ āđā mđōř řāđā ġēđ đo řēġr mar meārāđār. Đ'ēġģġ đōġb cārāđ ānnřoġn řān cřuġġġ-eōġār ācā ar cřoť nā țġřē, ar a řāġđ nā ar a ġēġťēāđ nā ar a řāġb de māoġn nā de řřřēġđ ġġte. Cuirimġr řo i řcōmřřāġġ ġēġr ān mēāġġoġđeār ġr

coitianta i lár áimeirce agus i mearcais gur inoiu féin do péir rtaíac ugtair¹ náir ráruigeaó fóir ir ná rárócar le n-ár linn mar fámhuigeann dúinn. Do péir na rtaíac ran b'é a n'Oia coíaró² féin an té ba mhó comáct ar doíman i dtuairim muinntire mearcaise trát. Ir doó ir mó géillir. Deimíoir é d'admaó, so deimín, agus cumdaígtóir a deaib le reódaib luadmaí. Ní maib don iongnadó áct áilne na teampoll do bí fé n-a comairce; agus ní bíoró altóir i n-aon éadair d'á maib i n-a ríogáct san fuil an daonaidé³ so flúirpeac le feicrint ann i bfuirm iobarta. Bain ro le n-a raogal a bpaó riar ir a bpaó aniar.

Áct táinig tuine eile i⁴ n-a mearc ó'n Oirtear, fear pionn agus féarós fáda air, agus bí de dócar ada ar an ntuine reo de bairr a deig-ghníomarta so ndeimíoir eirean, leir, d'admaó fá deoiró. Do múin fé dóib cúrraíde maíaltair no féineadár, raotruíad talman, gaidnead ir a leicéiríde. Ní maib don teóra le n-ár baineaó de toiraó ir de bairraib ar an talam le n-a linn. Bí de toirt 'ran arbar guraó ar éisean tagaó le fear don diaí amáin de do iomcúir; bí bolao breag 'ran aer, agus cantan na n-éan le cloirint tal ir i bfuir, oíreac amáil ir mar luadtar annro ir annróó 'ran lomrámh. Mar don leir na nioctib rin bí móran d'á maib allta iardaíca dail doirca aindeir

¹ Prescott's "History of the Conquest of Mexico." a mbaineann leir an gceirdeam 'ran rtaí reo baineaó a urmhór ar an an leabair móir-éile .i. Historia Universal de Nueva-Espana leir an mbraídar léiganta de Óro Fpoinréir, Bernardino de Sahagun.

² Huitzilopochtli.

³ Ní tagann ro le cairnghead ite agus an treanóra i tdaib áite náir doirtead fuil maí ann.

⁴ Quetzalcoatl.

le feicpint ír le cloipint ann, agus do bí a pian ar na daoineib. Cuip an tairtealuirde diaða ar bealaí a leapa iad, ámh. Cuip pé mainirtreaca ar bun, agus cuip pé fá tpeórad na cléipe iad díreac fá mar bíodar i nÉirinn de bairr raotair pádrais naomta. Oideacar an cúram ír mó bíod ar an gcléir reo, agus bain tigte fá leit le gac mainirtir i gcómair luét foglumta. Tasaó ógáin ír óga ar rcoil annro. Bíod na hóga pé tpeórad ban maíalta, agus ír ead ír mó bíod ar riubal aca rige ír tpeórad ír as déanam cumtad ír éide maíigte i gcómair na n-altórad ar nór na n-óg do bí ar luét leanamna abrtail na héireann díreac. Coimeádaó na hógáin fá rmaect. Deinead iad do feólad mar ír gnátaí ógáin do feólad fá comairce manac. Deimíoir rcpinte agus áruirteíde diaða do máiriuígaó le blátaib; coimeádaíoir na teinte diaða ar ríor-lapaó mar ba nór as ár rínreap-na; bíoir as cantan le linn na féile, agus mar roin de. Bíod reanúr agus rcpíobnóireact ar riubal 'ran áro-rcoil. Míniíctíde bríí na rcpíbeann maíigte ann. Agus cúrraíde maíaltair, ír gac nio dá raib ar eólar i tdaíob na nioíl ír na n-ealaóan, múintíde 'ran áro-rcoil reo iad go beact roiléir.

Ní raib don ionghaó act deig-iomúr na n-daoine uile roir ógaib ír ógánaib ír oioib le linn na haimpíre úo. Ba gnátaí dian-aíre do tadbairt doib ír na mainirtreacaib, agus dá bríí rín níor b'féioir a gcearptaect ná a rubáilce do fáruígaó. Bíod gac duine de'n cléir fá comairce naom éisín áiríte, agus bíod boí pé leit aca 'ran mainirtir an fáio ír bíoir i n-a gcómnuirde. Bíoir an-dian oíra péin. Téigíoir as suíde fó trí gac lá agus uair gac oíóce. Deimíoir

iad féin do tómaó go minic, agus bíodh ag trátaireacht moé diaðna. Bainneoir fuil ar a gcóir le dealgaib cum iad féin do rmactuádh agus pian d'fúlaing i n-onóir Dé. Deinneoir itreann dá raogal i bfuil d'fonn flaitear Dé do tuilleam 'ran tríoireacht.

Bíod na catraí leagta amach i bparóirteachaí aca i dtáit, agus bíodh gac gno de gno na paróirte fá riaraó cléire na paróirte. Bain cúig míle cléireac le príom-teampoll na príom-catraí, agus bíodh a gno áiríte féin leagta amach i gcómair gac duine aca ran. Iad ro go raib eólar aca ar céol amail an céile Dé bíodh i bfeidil na gcóir. Bíodh cuio aca ag coimeádh féilire i n-easair, bíodh a tuilleadh aca ag tabairt aipe do'n reancur, agus bíodh a tuilleadh fóir aca ag rcpibneoireacht ir ag dactugadh ir ag mairiugadh meamraim. Scribteirí meachta na tíre i rcpibnib iolraíte mairighe. Ir mó baint do bí ag an tlighe le raoirre na ndaoimeadh ir le n-a rtaid 'ná le feilb talman no le maoin traogalta. Bí rcpibneoirí go lionmar ir go díceallac ann, agus dá bpiú rin bí móir-cuio de na rcpibnib reo i dtairce i mearcais an uair éainis na Spáinnis ann. Cuip áilne na rcpibeann ran iongnadh ar coigcriócaib fá mar cuip áilne na rcpibeann i gClochar bpiúde i gCill Dara iongnadh ar Gearalt Caimbpeinr na céadta bliadhán roimhir rin. Leis na Spáinnis oíra gur cómarcairde geintirdeachta do bí ir na rcpibnib, náir meara teampóill mícheirim no iolra 'ná iad, agus náir móir a rcpioradh ó torac deireadh. An céad áirdearbog¹ ó'n Spáinn do bí ar mearcais do cuip ré d'fíacaib ar a luét leanamna na rcpibne ro uile do bailiugadh ó gac áir agus móir-

¹ Don Juan de Zumarraga.

mór ó bpríom-éadair Anaduaic¹ mar a maib reibhne luacmápa na dútaige i dtairce. Cuir ré ar mullaó a céile iad go maib doirde rleibhe ionta i lár an mairgaid i dtialatalco, agus “o’adain an teine leó” cum nár fan o’á pian aét a luaithe. Uein na raigdiuirde aicir ar an áirdearbog, puo nár b’iongnad, agus milleadap gac léarrcail ir imleabap ir reibhinn dár buail leó. Seólaó fír-beagán aca go Roinn na heórpa fá mar reólaó ár reibhne féin ann, agus táir le feicint fór i leabarlaiú puibhde na bpríom-éatrac ar nór ár gcoda féin.

Bíod beirt áro-fasair no anamcápaó ag cómair-liugad an Impire, agus ir annam a déanfad reirean éinnid tábaéac gan a gcómairle rúo aise roim pé.

Cuirtoir rpéir mór i n-amránaiú agus i pinnce dútcair, agus bíod comluadair no turairtíde ban ir leand aca go minic agus bláitflearca ir a leitéir ar iomcúir aca.

Bíonn daoine ar an raogal agus ir iongnad leó cionnur ar eirig leir na daoine ro éinnid eile do déanam aét a mbíod le déanam aca i dtaoib a gceiríom. Cuireadap ruim mór ann gan don agó do péir mar innirtear dúinn. Séilleadap do Dia neimhe agus talman, an Dia le n-a mairimíó, an Dia a bponnar gac tabairtar, atá ’ran uile áit, atá eólgac i n-ár rmaointib, atá com comáéac ran ná fuil ’ran cine daonóa dá éasmuir aét neimníó, atá doifeicreana agus i ná don Dia gan colann gan loét gan rmál ar bit, ir go bfaigam fof ir coraint fá n-a comairce.

Bíod an Dia ro agus dá abrtal déag dá n-adrad aca,—no trí abrtail déag i dtuairim daoine áiríte,—

¹ Tezcucó

agus cúpla céad foiréite no naoim, is breir; agus bíod lá féile i gcómair shac naoim aca ro.

Is fiú maectnam do dhéanam ar a n-urruithib, leir. Cia aca an i gcómair ar learuighe no i gcómair ar millte do ceapad an díogaltaí ro? arfa pauidi aca. An scuipid tú tar fóir de fíor rinn, a tigearna? arfa pauidi eile. Mol dúinn do buada agus do bpon-tanar de bair do mór-éiríche, óir ní tuilleam iad de bair ar ngníomairtá féin, arfa atcuinge eile fóir. Bí píotcánta le cáic, arfa cómairle dá ngluaisead ó n-a mbéalaib go minic. Cuir ruar go humal le díogbálaib. Cionn Dia na glóire shac nio, agus déanfaid a n-agsairt duit; agus mar roin de.

Is ead dheimidí le linn bairte ceann agus bradair agus purá an naoide do fliucad le uirce, agus ainm do tabairt ar an leanb annroin. Cuirithe an leanb fá comairce na maigheine,¹ agus cuirithe mar atcuinge uirte shan leigint do peadad an trínir an leanb do millead aet a glanaid leir an uirce rin i scuma is go n-aicbdeairde é agus go mairpead.

Mar seo is ead glacaidí an Comaoine Naomta, agus cuirpead an shár roin ionghad ar coigepiochaib, leir. Dheimidíe plúr is fuil do meapad agus tar éir a scoirpeacan leir na pasairtaib roinntithe ar an bpobal an t-arán. Bíod cómairteirde umlaeta agus epóide-brúirde ar an bpobal agus iad ag caiteam an arán seo, agus deairbuidí shu feoil Dé bí ann.

Éiridíe faoirtin, agus ba maigail ag an scléir an faoirtin do coimead fá rún. Tugtarde maiteamnar do peacadaib, agus do faoraib an maiteamnar ran an

¹ Ciacoatl an baintia go mbíod breir leanb fá n-a comairce.

ciontaí ó d'liúge nó ó peacéadaib na tíre. Cuirfidh sí i gcuimhne d'úinn aipeacéa na hEaglaise i sean-Éirinn. Níor ghnátaí maiteamhar do fásáil an aít-uair, ámháil; agus dá bhrí sin cuirfeadh daoine an faoirtin ar aíló go mothuigfidh deirleadh a fásáil as déanamh oíche, amail is mar d'ainm Constaíntín na Róma féin le n-a bairleadh.

Is é cion dá ndéintíde ar an bprobail lean díogaltaí aipeáil é. An té mairbhócaí doir cuirfidh éum báir é, agus cuirfidh éum báir mar a céile an té airtreócaí teóira talman a cómharpan. Cuirfidh gáruíte i ndaoirre nó éum báir do péir a gion. Da beas gáruítead a déintíde, áh; óir da ghnátaí d'oirre na tead ar leadaí de ló is d'oirde fé mar fásatíde d'oirre na gceall is na mbruí ar leadaí i nÉirinn go tead na n-eactrannad.

Díor áirí-mear aca ar a mbantíad; agus dá bhrí sin níor déirtíniúge leó éinníde eile ar domhan 'ná an t'úir. Sean-focal aca: an fear do féadann ró-géar ar mnaoi deimeann t'úir le n-a fúilí. Agus an bean ná beaí díleas dá fear cáitíde amad ar an t'ráid í, b'ruífaíde a ceann, cáitíde cloca léi; agus dá mbuí sí é go ndéanfadh sí cion fé ríad b'é tuairim na ndaoinead go ndéanfadh Dia féin san do gáirí uirte, go gcuirfeadh Sé an rluas i n-a coinne, go b'fásadh Sé dealb no dall, feoidte no gortuigíte í, go gcuirfeadh fé coir no éum báir í, agus ríor go fíriochtair it'fínn fá deoir.

An uair cáillíde tuine ann cuirfidh éide a úirí no a naoim aipeáil féin um a corp. Da ghnátaí an corp do d'ógaí agus a luaithe do cur i dtairce i n-áir is do coimead i mball éigin dá tíg féin.

Da beas deisbéar no deasgór no deispead ar

riubal i Meapcais ó'n réamháb doir aniar san a famail
 ar riubal annro i nÉirinn dá mbuó gábháb a luab ir
 a gcur i gcompráio. An uair ainriú Cortez réin
 an áit i dtorac na réamháb doire déas eus ré fá
 nteara go raib dá cloigteac ar mullaó an teampoil
 agus trí rraċa ar doirve i nġac ceann aca. Bí deaibh
 'ran rraċt ióctair agus bí áruirctibe diaóa ir luaithe
 ir a leicéio ir na rraċaib uacóair. Bí rírtéme ar
 lapaó ar aġaib ġac cloigtiġe aca amail ir mar bí i
 gCill Dara ir i mBaile Áta Truim ġur múbáb le eacó-
 rannab i. Bí cpoir cloicé agus aoil deic láma
 ar doirve le feicint 'ran teampoil, leir, agus
 b'ionġnaó le coigcriócaib san eólar cómarċa na
 criórtuibeaċta le feicint ann. Níor b'adóar ionġan-
 tair é, ámhac. Táinġ an creideam ir an criórtuibeaċt
 eacó roin i lár Aimeirice ruar le naoi ġcéao bliabán
 roimir rin. D'eirġ leó go hionġantaó an fáio ir bí
 na Toluibte¹ 'ran tír ó lár na reacómháb doire go
 ceann cúis céao bliabán aniar. Annpoin do rcar
 na Toluibte leir an áit, agus do ruġ an cruab-
 faoġal ar an ġcreideam amail ir mar tárla i nÉirinn
 ó'n ré céaoana anuar. Ir léir náir b'fuláir san an
 creideam ir ġac níó dáir bain léi do beic go daingean
 i lár Aimeirice fá'n deacómháb doir agus a ġcómarċaibe
 do beic cóm roifeicreana coitcianta ir mar bíodair
 le teacó na Spáinneac i Meapcais 'ran réamháb
 doir déas, cé go raib an creideam aġ meacó ann agus
 an ġéarbróio aġ cur uirte go ceann cúis céao bliabán
 fá'n am roin.

An duine do eus an creideam ir an criórtuibeaċt
 ann b'éirġin do an tír do éreigean tar éir a faóair,

¹ Toltecs : ir ionann ro no architects no luét roirġnġin.

ní fíor anoir ead i n-a éaduib. As imteact dó do rinne ré cóinnuidé i gcaitair Cholula¹ mar ar tógad teampoll i n-onóir dó ; agus tá foctac an teampoll rin ar na hiarmaib i n-mó tábaect i Meapcais inoiu.² An uair fíoré ré Bád Meapcaise³ o'fás ré rlan as a luét leanamna agus do gheall ré go dtabarrao ré féin no a deirciobail tuar eile oíca leir an aimpír. Leir rin do éadú ré irteac i n-a luings do réir an béaloioir atá 'ran oútaig sur inoiu féin, agus reo ré feól é go Tlapallan no 'tír cairnghe.' Bí fíil agus dócar as muinntir na tíre go bfillreao ré ó bliadain go bliadain, agus bí a pian oíca. O'fár an éadonóitrac agus an éneartact i n-a gceoióitib, agus bí de feadur oíca dá bair ro nár deocair do Spáinneacab iad do meallaó i gceionn na haimpíre. Ní fearr o'eirig le páorais i n'éirinn 'ná mar o'eirig le abrtal ro an éneir báin, go raib folc ciorca i n-fearós fada air, i lár Aimeirice.⁴

Cholula.

² Prescott's Conquest of Mexico i n-ugóar leir reo.

³ Mexican Gulf.

⁴ An uair fíoré Magalhaens (ó n-ar bairteao the Straits of Magellan i n-deirceart Aimeirice) na Philippines 'ran réamáo doir oéas o'eirig leir caiclicighe do déanam de Rajah Zebut, Rajah Mazagua, an bairríogán, a hingean agus a mná rreartail. Fá éann coitcigir bí muinntear na oútaighe i n-na dtuact móir-otiméall i n-a gcaicliceacab aise. Buirteoir a n-oióla agus tógadair ciorca i n-a n-ionao, agus bíoir as gurteactain i n-as gabáil pairheac i láair na gceoió ro fearra. Mar don leir reo, bí bceoióteact éigin ar an Rajah, agus o'eirig le Magalhaens é do leigear. Da gheall le míorbail é. —Notable Voyagers, leactac a 224.

Éus Oíó ó Banboris 22,156 duine ar éadú an Coimbe bPomerania le linn a éadú airir.—St. Patrick (Bury), 171.

VII

TORAÓ A SAOTAIR AGUS IOMRÁMA AN TSEAN-SAOĞAIL

Cia ar b'é an t-Abt'al ro, no cár b'ar dó? Ní neól dúinn don aicme iardaeta ag a pád sup bain ré leó féin. Aveir luét rtaiaé sup táinis muinntear Aimeirce ó Éirinn ó loclainn ó Inir Tuile ir ó'n Arpaic féin anoir ir ó Artiaioile ó oirtear Áire ó'n tSeapáin ir ó oileánaib na fairrge móire aniar. Innipteas leir dúinn sup víbreaó Ealuile ó Típe le Seinneacraib¹ timceall ir feaét scéad go leit bliádan roim teaét Críort agus Rómular ag cur epíce le tógbáil na Róma. Saoilteas go ndéacraó Ealuile reo fá feól riar amac sup rpoic ré Aimeirce, agus go raib ré ar na fearaib ba túirce dár gab cuan ann. Ní ró-toilteanaé a géillfeas do'n rcéal ro. Níor shátaé géilleaó do lomráim Úreantain féin, cé nár tárla go ceann trí céad déas bliádan tar éir víbearta Ealuile. Cum sup tornuigeaó ar rpeir do cur i rtair éruinn le diaónaige ba learc leir an scoitcéannaét géilleaó do feancur árra. Tá átrugaó ag teaét ar an raogal, ám, agus do péir mar gluaireann an aimreas corainn táctar ag cur cnám na fíor-rtaiaé le céile i gcuma ir go mbeir an rcéal i n-iomflán agaimn i dtpáct. An uair rcpiobaó

¹ Eluli banished from Tyre by Sennacherib.—O'Hanlon's Lives of the Irish Saints, V. 409.

bualadh mearcaige ¹ i mbliadhain a 1843, dá ngearradh ó foim é, is beas eólar do bí ag an bprobail coir baile ná i gcéin ar mainirtreacadh sean-Éireann ná ar an raogal ba ghnáthac ionta. Is luza 'nár an de eólar do bí ag an scoitcheannaict anro no tar lear ar an bfeineadar. Ait tá an t-eólar an ag dul i leideav so mear, agus is feidir linne anoir raogal ar sean do cup i gcompraid leir an raogal do bí i dtiorcail eile an uair céadna. Is feidir an raogal do bí i nÉirinn 'an reachtmad doir do cup i gcomórtar leir an raogal do bí i lár Aimeirice 'an doir céadna; agus iud is mó 'nár an tá de coramlait eadarta gur ar éigean is feidir amhar ar éinne ná gur ar cré agus feineadar ar rinnear-na do fár béara agus nóra agus reatca agus creideam na ndaoinead aithe úo tar lear. Feineadar Éireann agus cré na Róma ba míle mó do bí i bfeidm ag Toluidit lár Aimeirice ó'n reachtmad doir aniar má'r feidir don rpeir do cup i reandur. Ugdair agus rtaruidte nac raib iud ar taoid na Róma admuigto gur mar reo do bí. Níl leigear aca air. Níl dul ar aca.

Pé mar tá noicta anro ceana agann cuireann Prescott is ² Bancroft rior ar mainirtreacadh, ar cléir, ar mndib maigalta, ar a gcuid oibre ro uile, ar oideadar, ar rcpiditib, ar amhánuidait agur pinnce, ar coimhribhailtaib no comluadar, ar deigiomcup, ar béaraib is ar nóraib, ar urnaiditib, ar dairte, ar faoirtoin, ar maiteamnadar, ar an gcomaoine naomta is ar an éadac bán is na coinnle larta do bainear leir, ar an ola, ar an mbár, ar gléar an báir, ar an torraim

¹ Prescott's "Conquest of Mexico."

² Beirt rtaruidé náir bain leir an gcreideam Caitlicioe.

is ar gac nio eile dár cápla annrúo i láir áimeirce
 i n-aillo. Cuirpeann Gleeson agus¹ De Roo beagán
 le n-a bfuil le ríad as an mbeirt eile. Cuirio ríor
 ar iomaigib do bí toluirde ar fallaib na sceall, ar
 áruirib do deintirde ar leacuib móra, ar tearnonn,
 ar bairte upláir no bairte le mnaoi cábarca, ar bairte
 fé comairce na Trionóirde naomta, ar an ainmniugad
 do bainead leir an mbairte is ar an bpleir do tug-
 tairde dá bairr. Cuirio ríor fóir ar dul fé lámuib
 earbuis is ar an gcuma mar cuirirde ola ar éadon na
 nlúcatad,² ar an oilirde do bíod ar riuibál i gcaitir
 Cholula go tead na Spáinnead agus bóirde as
 déanam ar an gcaitir ó gac áir, ar airtirge, ar tiorcad,
 ar pórad is ar an bpaoiridin do deinead an lánma
 roim fé. Inniro dúinn go mbainead óga a gcuir
 gnuaisge bíod agus iad as gabáil caille no as dul
 fá comairce an clocair, go mbíoir i n-a ríor-tort fá
 glaraib i tceod is ná leomtairde d'áitir ná do máitir
 a bfeicint, go mbíod ar cuir aca eirge roim meadon
 oirde i gcóitir trátairdeadta, go mbíod ar a tuillead
 aca beir i n-a ruidre um meadon oirde, agus go mbíod
 ar bream eile aca eirge le breacad an lae cum an
 teine diada do corruirde is do coimead ar ríor-
 lara. Glarrairde do bíod aca mar adbar bíod de
 gnát, agus ní bíod de cead aca feoil do blairad
 adt le linn féile.

Da gnátad leir an gcléir beir donat. Ní bíod don
 baint aca leir an bfeineadar no le gnát-gnó an trluais.
 Bíod fir agus mná mar luét ffeartail aca. Arbar

¹ beirt cáitlicead.

² muinntear Yucatan. Cukulcan do b'ainm dá n'ia
 gairce ro. cf. Cú Culainn.

agus príomhthoréa agus fo-bhronntanar an tuarparcail
 tustaire de dhóib, agus dá mbeadh breir ir a n-dóctain de
 éinnir de na n-óitib ro aca beadh oiréa a roinnt i bfuirm
 déirce ar ron dé.

Ni raib don teóra leir an uirraim do tustaire de do'n
 éroic naoim i lár Aimeirice agus ear timcheall i n-ailó. Innipteair
 récal i ttaoib mná do éuair tpearna aban
 ar rnam ann: O'fás rí sac a raib 'ran raogal aici
 ar an bpoiré tal aét amáin an éroic naoim, agus bí
 de mear aici air rin sup tús rí i n-a beal léi ear
 aban é. Fuair Columbur féin éroic i sceann de na
 hoileánaib i bfairrge Muiré¹ i mbliadain a 1492.
 Timcheall an ama céadna fuair Charnay éroic eile i
 n-aice catrac Palenque.² Connaic Palacia éroic
 naoim i scatair árraib Copan,³ agus ceann dá
 géagaid de dhé air i mbliadain a 1576. I scionn
 bliadna no dhó ear a éir rin tús an Ríoiré Fhoiriar
 Drake fé n-deara go raib muinntear pearnú as adraib
 éroice admaib. Mear fé an éroic do milleadh no
 do dhóadh, aét níor eirigh leir. Tugadh an éroic
 céadna dá éir rin go catair Guaxaca⁴ agus tá fá
 uirraim ann ó foim. Do réir bealoiré Zapoteca
 b'iad an céad daoine bí 'ran dhéairé rin deiréobail
 fíir iaraéa do táinig ó'n bfairrge agus éroic ar ioméur
 no i n-a glaic aige. Saoileann De Roo sup b'ionann
 an fear iaraéa ro Wikipéchoa agus Quetzalcoatl:
 bíodar araon deag-móiréad, cnearta, dhéiréad,
 ruáilcead, agus cé sup éiréodar mainirpéad agus
 cloéair ar bun do réanadar araon cuiréadta ban
 agus níor póir éinne de'n deiré riam. Ir foiléir ar

¹ One of the Bahamas in the Sea of Our Lady.

² Palenque.

³ Copan.

⁴ Guaxaca.

ro uile go raib féineadar éireann agus creideamh na Róma no a samla fá réim i lár Aimeirice ó'n reáctmáth doir aniar. Cía tús ann iad? Níor b'féidir rluaisgte na Róma dá dtadairt ann pé níl ir mar d'éanraíoir i n-a gcómharranaíct féin tráct dá raibadar. B'féidir go raib d'itneadair ag bhuíad rómra ó porit go porit ir ó oileán go hoileán ó aimir pól 'ran éiríct ir go n'edáctadar a b'ad riar i gcionn cúpla céad bliadán. B'féidir gur túsadar creideamh ir reáctá cum na n-oileán riar amad. Ir é tuairim ir gnáctáige, ám, náir b'fuláir éireannais dá dtadairt go Meiriceis, ir dá bhréamúad ir dá gcraobrcáoilead go fóir-leatán fá tneórad agus fá comairce bhréanóidín. Agus ir é tuairim ir mó go ngéilltear di le tamall, móir-móir i nAimeirice, gur b'ionann bhréanóidín agus reanóir pionn úo na féaróise fada go bfuiltear ag tásairt dó riam ó foin. Ní tógraimíó-na orainn féin an rcéal do réirteac anirio, áct d'éanraimíó cúrraíde an rcéil do rcrúduíad ir do noctad.

VIII

TEISTEAS NA n-UÐDAR

Ní mírte a fáto supab é an puo ir mó cuipeað daoine gan a doimáil go faib Úréanðain riam i lár Aimeirce an áit do veit com fáda ran i gcéin agus an pé com fáda ran riar uainn sup fáoileaðar ro do bí ar beagán eólaí nár b'féidir dul tar bócha ir na bádaib beaga do bí ann le linn Úréanðain do péir mar ceartar. Tá móran daoine ar an raogal iníu, go deimín, agus ir baoglae go faoilio sup de bair miorbala do aimris Columbus péin Aimeirce ir na hártaiğıb ruapača do bí aige. Agus aoirio leó péin, nio nac iongnab, má bí ártaiğıe no longa na Spáinne com dona ruapač ceirpe céao éigin bliadan ó poin ir mar bí longa Ćmiorťora Columbus, do péir mar innirtear dúinn, sup deocair a éreideamaint go faib long no ártac no báo péin go mb'fiú a háipeam i nÉirinn trí céao deas éigin bliadan ó poin. Ir é pípinne an rcéil, ám, go faib flúirpe long as ár rinreap ó teact an Denmíc aniar ir a úfad poimir rin go deimín. Do cleactair Éireannais agus Spáinnis veit as ceannuirdeact ir as malairt reóo ir earrab le céile, arpa an Forar Feara,¹ ionnur go faib aicne aca ar a céile pul ruğab loč mac Úreoğam. Aoir an leabdar Sabála sup b'ingean do ríğ na Frainnce ba bean do Uğaine Mór áirorí Éireann; agus do cuair Uğaine reo do Sabáil neir na Frainnce. Ir

¹ f. p. II. 50.

uime gairtear uaine mór de do bhrí gúir mór é a
 flaitear óir do bí cur ar oileánaib iarrtair eóirpa aige.
 Bí labhairt loingsreac mac uaine 'ran ffrainnc, leir,
 agus táinig fluas mór le n-a cóir ó'n bfrainnc :

Ó á céad ar fícto céad Gall

Go laighnib leatana leó anall.

Ó na laighnib rin gan oil

Gairmtear laigin de laighnib.¹

Una ingean níos loclann ba mástar do Conn Céad-
 eadac, agus beara ingean éibhir móir ba baincéile do
 mhó g nuadac. Mar a céile, arsa Seatrún Céitinn,
 "deir Corneilius Tacitur go raib roinn agus cair-
 ream ceannairdeacta ioir éirinn agus an ffrainnc."² Ní
 raib céad bliadán iméighe tar éir teacta an tSlánuig-
 teóra fá'n am go ndubairt Tacitur ro. Dubairt ré
 fós gur mó eólar do bí tar lear ar cuantair na
 héireann 'ná mar bí ar cuantair bpreatan. Tráctáil
 agus marairdeact agus ceannuirdeact na héireann ba
 mó ba bun leir reo. Cuireann teirtear Tacitur, agus
 teirtear nac é i n-iúl dúinn go bpreadad longa na
 héireann dul tar fairrige an aimpear úo. Agus
 eadair. Téigead an Criadh Ruad ir an ffrainc³ tar lear.
 Cuairt Mo g Corb ní Muir an mar don le beirt deair-
 bpratar a mástar agus luét trí céad long go cric
 loclann cum ceannar crice loclann do baint amac.
 Tá Seatrún Céitinn mar ugdair againn leir an méir
 rin, agus doeir fós :

Crimtann mac fiodaig fuair teann

Ar iac Alban ir éireann,

Fuair dá péir tar glarmuir glain

Sacraim féin agus ffranncaig.

¹ p.p. II. 166 ² Id. II. 66. ³ Léig "leadar na laoirtead."

Ní gan loingear o' eirig le Cúromtann ran do déanam. Do cuir Niall Naoigiallae loingear mór go hAlbain i n-aíad na Rómánae, agus ní gan loingear o' eirig leir rmaet do cuir ar Sacraib, ar an mbreatain ir ar cur do'n ffrainc. Ní gan loingear o' eirig le Dáitioul go Sliab nAip mar ar marbuisgead é le raigheán teintige. Bíoð Gaedil anonn ir anall ear muir coitcianta. Innipteir dúinn, dá cōmarta ran, ná raib tpead i nÉirinn gan báir no gaol aca le fine éigin i gcéin trát:—

Friete gaé dá cōrmailear
 Sion supab ionann a mbuair
 Uí Néill agus Albanaig
 Sacrain agus fir muman.
 Ulaib agus Earpáinnig
 Coinnne cogair gaé críche
 Connaetaig agus Briotánaig
 Laigin le ffrancaib rigte.¹

Ir é tuairim De Roo go dtugad Gaedil na haimpire rin mar don le Captaeib rtáin agus iarc go dtí an Róim féin. Deimniugad ro uile ir móran mór nár luaðad go raib loingear go leor i nÉirinn poim teact páorais. Ní gábad a deimniugad annro go raib loingear ann ó foim i leir. Gan ampar ní ró-mór an t-eólar i n-ár n-annálaib dútcáir i dtaoib iomráin agus tairteal Gaedéal. Ní faoilpead éinne ar Annálaib Ríogaeta Éireann ná ar an bfoirar feara go raib Éireannaig deórmaota ar na daoib ba fáir-leigeannta 'ran Eópaig go ceann míle bliadán ó teact páorais go pé an Céitinnig ir an Ceatpaig Ollam

¹ p. p. II. 168. Seobpar airtreugad an panna ro fuar annró, má'r gábad.

féin. Aét bíodair; agus tá rair agus reanúr agus
 reáidne na heóipa as a léiruigad ro dúinn ó ló go
 ló. Mar a céile, ir beas cur ríor i n-ár n-annálaid
 dúicair ar lompáin bréandain cé ná fuil teanga ná
 leabarla mór 'ran eóipais san cur ríor ionta ar an
 lompáin céadna. Cuir eóipais rpeir 'ran lompáin.
 Cao i n-a taid ná cuirfidir? Bí rean-taitige aca ar
 rcéaltaid i taid na fairrige móire. Bíod feargáil¹
 as tagairt do'n Ultima Thule dá fícto bliadan roim
 breit Críort. Strabo an clactuid² do bí ruar le
 linn Críort adubairt suab ionann ionad do Thule ir
 do Inir Tuile .i. 69° ó tuaid. Leat-céad bliadan tar
 éir teacta Críort cuir Pompóinear Méala³ ríor ar
 na hoileánaid uile ó Albain ó tuaid agus ar laetib
 ir ar oideib fada Inre Tuile. Cuir Pliníg⁴ féin ríor
 ar an lompáin mar a dtéigead daoine ar bóro luinge
 cum dul go hInir Tuile, áit do bí tuairim ir lompáin
 ré lá ó tuaid ó'n mBreatain. Tar a éir ro do
 b'iongnad le file eile dárad ainm Staitiur⁵ an radad
 féin fá buan-fuact an tuairceir ir tar lons na
 gréine go gleannaid dorca Inre Tuile. 'San trío-
 mad doir annoin do labair Soilíneair⁶ tar sad re lá
 ir oide fada i hInir Tuile. Agus i ndeiread na
 ceatramad doire dubairt an file Cláidían⁷ gur cuir
 impire de impirib móra na Róma⁸ críe eagla ar
 muinntir na hInre le foctam a coisad. Fuair Pró-
 cóipear⁹ eólar ar Inir Tuile, ar an Tír Shuir¹⁰ agus
 ar ballaid eile i n-a dtimceall ó daoimib do bíod as

¹ Virgil.² Pomponius Mela.³ Statius⁴ Claudian.⁵ Procopius Cæsarea.² Strabo the Geographer⁴ Pliny.⁶ Solinus⁸ Theodosius.¹⁰ Greenland.

féadaint ar lonnrað na gréine go ceann dá ficead lá i ndiaid a céile ir dá ficead oirde. Cuir pé ríor 'ran réamh doir ar oileánaib ir ar tuataib ar an otaoib tall de Émhor na leacaoirde¹ agus mór-mór ar áit dá ngairfeann Thule, oileán ba mó pé ceatair 'ná an bheatain. Tá deimniúgá i mBeata Colum Cille² go raib Éireannais i nInir na gCaorac, i nInir Tuile agus 'ran bfairrige rir-reóda agus an raozal ro i n-a óige. Léagtar ro i mbeata eile de beataib Colum Cille :—

Amra ógúad bí i nÍ

Trí cóigro a mainéine

Um a gcuacaib irin lear

As iompáim trí píro fear.³

Agus cuirtear ríor fór i mBeata Colum Cille le Adámnán ar Cormac a bí an at-uair ar long oileain uaignis i lár na otonn. Táinig pé ar oir i nInir Oir i oiréad agus táinig Páganais an oileain ar taoib an Coimhe de bair a cómairle. An trear uair aige ar an aigéan do beir an gaoth andear air agus tiomáinead pé lán-feól é go tuairceart na cruinne go ceann coitcigir díreac. Ir ria ó tuair do éuair pé 'ná mar éuair éinne eile noimir, agus b'eagal leó ná fillfead coirde.

Ir é bris atá le baint ar a bfuil páirde annro go rabtar as reólad long go nInir Tuile le pé céad bliadan noim breic Bréandain; agus ní mifte a ráð go raib Éireannais com mirneamail dána agus com tugta do'n fairrige le oream ar bit dá raib

¹ The Arctic Circle.

² An leabhar do cuirfead i n-eagar le Liam Reeves.

³ An leabhar do cuirfead i n-eagar le Whitley Stokes

ruar le n-a linn. Iomráim ré lá do bí ó'n mBréatáin go hInir Tuile, oipead céadna aimirípe no mar roin ó Inir Tuile go dtí an Tír Šlar, agus oipead céadna aimirípe arís ó'n Tír Šluir go Labradór.¹ Agus ro amlaio cad cuise na domócaimír-na go ndeacáio Éireannais an traogail úo ó n-a dtír féin go hInir na gCaorac, ó Inir na gCaorac go hInir Tuile, ó Inir Tuile go dtí an Tír Šlar, agus ó'n dtír Šluir fóir go tuairceart Aimeirice agus níora fia riar ó deas mar atá le tuigrint ar an iomráim? Mar roin ir ead mearaó an cábla teintriúge do tabairt leat-céad bliadán ó roin ó tuairceart Alban go Labradór an uair ná raib as eiríge ró-mait leir an gcéad cábla ó Dairbhre go Talam an Éirc.² San toul ó Inir go hInir i n-aon cor ní bainfead ré trí reachtmaine de luing i

¹ D'fás Captaen Heemskerk cuan Amsterdam um bealtaine i mbliadán a 1596 agus fhoicé ré Nova Zembla mí an tuil. Iomráim mall do bí aige de bairi na leacoirípe. D'aimiríge ré féin agus a fúipeann oileán beas i n-iaréar na tíre rin, agus bairteadar oileán na Cpoice ari toirc go bfuairteadar dá fhoicé ann. Spreamaó 'ran áit iad go ceann bliadna le neart reaca agus rneactáio, agus ní'l aon cúir ríor ar ar fulaingteadar de duad ir de cnuadotan. D'é an cúir ba meara de'n rceál gur caillead a long agus iad bheir ir míle míle plúge .i. 350 léis, ó baile. Ní raib aca i gcómair an iomráima ran áct dá báo beasa ir gan ceann ná uíon oréa; áct dá ainveoin ran, d'ainveoin leac-oirípeac ir gaoite ir anpaó ir gac níoe eile, do ghuairteadar rómpa, agus b'é toil de gur fhoicéteadar a mbailé dúctáir i nveirteó na dála. Domhuirtear gurab é an t-iomráim ir iongantaige dá nveirtead ó éorac an domáin é. Ní deocair géillead do iomráim Bréandáin i gcompráio leir. Táio na báio le reirint fóir i nAmsterdam, agus cuirtear ruim ionta i gcúimne dánaideacta ir dúctácta ir aiclióeacta Captaen Keemskerk ir a luét leanáimna.—Adventures at Sea, leatnáis, 28, 43, 46.

² Ir fia an reólaó beaó ar an gcábla, óir mearaó a tabairt ar dtír i n-oiréar inre Tuile agus trearna na hInre, agus beaó capat móir eile ari as an Tír Šluir.

n-aímpir Bhréandain d'ul ó Éirinn cruinn díreac riar go Labradór dá ráingeoicéad saot oíreamnac ann.¹

Ir fear dúinn arii go raib eólar ar éantais na fódla 'ran Róim ó teac an tSlánuigsteópa, go dtéig-eaó rioste agus flata agus máirnéalaig na héireann tar muii go dti an Bhréatann ir go hAlbain, go dti an Írainne ir go dti an Spáinn, com fada roir leir an Róim féin ir níora fia roir roim ré Bhréandain agus tar a éir fé mar dein Diaflan ir Finnian ir Siadál ir Cuimin, Colmán ir Ceallac ir Catal leapa mhoir. Má d'éirig leó ro d'ul com fada roir ir mar éadair cad a cuiread Bhréandain agus a fuireann ó d'ul riar ó deir cum na gCanárac agus cóinnuidé do déanam ann do réir mar innirtear dúinn go ceann dá lá déag de bair an cáima? Innirtear fór dúinn go raib ré as timceallaó oilein áir 1 bfuirm rplinnce go ceann trí lá, agus raoileann ugdair gupab é Teneriffe no Oileán na nGadair an t-oileán rom.² Do réir leabair do cuiread le céile 1 mbliadain a 1594 fuairtear croc miorbailteac 1 n-uaim annrúó as Sumar.³ Du bairt muinntear na háite go raib an croc ann le céadtaib bliadán agus go raib an-urraim as a rinreap oi ó d'fágaó aca 1 mainirtir locoró⁴ i timceall ir ríce míle rligé ó'n uaim. Do cuiread an mainirtir rin ar bun le trí ríó manac, ac níor cuimin le muinntir na háite cáir b'ar dóib. Luadtar Bhréandain ráir-diada ó Éirinn 'ran rcríóinn, áir. Do réir an lomráma bí Bhréandain agus a fuireann dá éir reo fá aitréol cum gur fpoiceadair tír eile. Deintear

¹ Téigro buiréil, féin, 1 gcaiteam lae ríce míle rligé le rrué 'ran bpainge.

² Léig an "Celtic Review," mí an Eanáir 1909.

³ Gumar

⁴ Icod.

tagairt do oileán mar ar gabhadar ar dtír; agus faoil an tAitir Seán Ua hAnluain, canóineach, sup ceann de na hInstitiúití Síar é. Pé rceal é do fhoiceadair tír i gcionn dá ficead lá. As an am roin díneach, do péir na reirbeann, ir ead táinig faoi na réaróige fada ar dtír i Meapcais, agus ir air ba giorra móill creideamh agus féineachar éireann, no a fámáil, do cur ar bun ir do éraodhrcaoilead ann fá mar tá reanléirighe agusinn annro.

Deir an tAitir Ua Glairín, ughar, sup ó éirinn do táinig luét tógála na n-uamán móir i Meapcais, i bPeapu,¹ i Silí,² i gColombais.³ U'e tuairim Vartoin⁴ i mbliadain a 1787 sup le na Toluidtí do tógad na huamán úo i uorach; aet faoil reirfean sup ó Uanaraid do fíolruig na Toluidte.⁵ Tagann De Roo le tuairim an Aitir Ua Glairín, ámh.

Dibrighead na Toluidte féin ar Meapcais leir an aimirir. Uailigeadar leo go cnearta, agus cuireadair fúta i uTulaig⁶ ar an udaoib tuaid de gleann mearcaise. Uíodair annrúo go ceann ceitpe céad bliadán cum go rabhadar fá réim ar fuio na tíre rin ar fad. Scar a n-urmhóir leir an áit reo airí com obann ríotcánta ir mar tánghadair; aet fuarcar fochais árra go fóirleatán i n-a ndiaid le linn gabáitair Spáinneach.

I gcionn céad bliadán tar éir imteacta do urmhóir na uToluidte táinig treab uorb eile⁷ aniar ir a uTuaid, agus táinig treabha eile i n-a ndiaid rúo airí agus oileamain maic opta. An teanga labarta céadna do bí as an noream nuad ro ir mar bí as na

¹ Peru.

⁴ B. S. Barton.

⁶ Tulla.

² Chili.

⁵ Toltecs.

⁷ Chicimecs

³ Columbia.

rean-Toluirdeib do bí ann ó tórad. Dá bpiḡ rin ba ḡearr ḡo raib báir aca ro le céile, aḡur an tpeab bopb cpiortuigḡe aca fá mar tuitead amac ioir ḡaeḡeal ir ḡall annro i nḡinnn trát. Bí aḡ eirḡe ḡo maic leó annroin ḡo nḡeacádar péin ir a ḡcómurrain ḡaoil i n-aḡrann i n-a céile aḡir, aḡur cuiread na Toluirde fá rmaḡt. ḡaoilro reancáda mór-cáile¹ ḡo raib olút-baint aḡ Easlaír na nḡipeann le Easlaír mḡearcaige aḡur manaiḡ aḡ dul coitḡianta ó ḡinnn riap, fé mar bíodar aḡ dul roir, ḡo deirpad pé ḡriain. Ir é a ḡtuairim ḡur cuiread cpióc le n-a ḡtairtealaib i n-iaḡtar ḡomáin fá'n am roin, aḡur náir bac luḡt reancuir le mainirpeacáib na ḡTolluirde ó lár na haonmáḡ aoire ḡeas amap.

Aḡt bí na Toluirde aḡur a riol aḡ tairteal rómpa le na céadtaib bliadán roimir rin i ḡcuma ir ḡo raib rpiotal ḡaeḡealaḡ le cloirint ḡall ir i ḡfur ap fuio aimeirce ḡo ceann a ḡrad amap. Flait ó aibain do bí aḡ reriobad 'ran reacḡmáḡ aoir ḡeas ḡeimniḡ pé ḡur ḡ'ionann an ḡaeḡealḡ aḡur an teanḡa do bí dá labairt i mballaib aḡirte i nAimeirce an uair úo. Ba eól ḡó tpeabḡa ḡo leór aḡ labairt ḡaeḡilḡe i ḡflorad. Cualaib ḡuideir² ir a comḡaltairde, aḡra De Roo, an ḡanamáin céadna i nAimeirce ir mar cualaḡar i nḡinnn aḡur iad i n-a ḡcómnuirde ann. B'i an ḡaeḡealḡ aon teanḡa na dútaḡe mar ap ḡabadar tír. Leirḡeann De Corta aḡr ḡan mórán rpeire do cúp 'ran nro reo, aḡt aḡmúirḡeann uḡḡair eile³ ḡo mbaineann bpiḡ leir; aḡur ap an aḡḡar ran níor ḡ'ionḡnaḡ linne dá ḡféadḡairde raotap ḡaeḡeal ap

¹ De Roo, 7c.² Guidleif.³ Moosmuller, Beauvois, 7c., 7c.

plearaidh iarctair na fairrge móire do cup i gcómháirte le n-a raotair i plearaidh tuairceirt na fairrge céadna. Rud eile de : an trlige céadna deintíde aipeam 'ran Šaediš agur i scanmain na hIníad i nDairéim.¹ Bí de tréitibh Šaedeal ag baint le hIníaduibh láir agur tuairceirt Aimeirce nár b'fuláir i dtuairim Déimur² agur Rafain³ san Éireannais i n-a gcómhuid 'ran dútaig rin i n-allóo. An aibíto fáda bán do bíod ar na hIníaduibh ro b'ionann é agur aibíto na bPápa ó Éirinn. Agur b'é baramail Beauvois gurab é ba bun leir an ainm do bairtead ar tír na bPápa mBán linéadac bán do beir um Šaedealaidh na háite rin roir éleir agur tuataig.

Sul ar corruis mead na dtoluidte bí treaba an tuairceirt ag dmuideamain riad ó deap fá déin Aimeirce. i mbliadain a 983 tiomáinead Arí Mac Mara⁴ le rtoirm gaoite go Tír na bPápa mBán⁵ no go hÉirinn mór mar a šairtíde de go minic. Ó Éirinn do b'ead mátair an Arí reo. An uair moill-igead agur bairtead annro é, ir ó cátair Luimnige, mar a riad Rafan i n-a gcómhuid le tamall poimur rin, do tug Rafan féin an deigrcéal leir go dtí n-a talamh dúctair. Deimniugad ro, arfa Rafan, go riad dlút-baint ag Éirinn le Aimeirce an trát úo breir ir leat-míle bliadán pul ar leas Cuiortóir Columbur cor riad ar talamh Aimeirce. Cuiread máirnéalac eile⁶ trí bliadna ní ba díadnaisge, i mbliadain a 986,

¹ Darien.² Beamish.³ Rafn.⁴ Ari Marson, léig "mór-éimceall Éireann uile" (Hogan), leatnac a 12, i gcómhair a rinreap.⁵ "White Man's Land"; b'é tuairim ir gnátaige gur b'ionann é agur Carolina loctair, Carolina uactair, Georgia agur flogada.⁶ Bjorna Hirjulfson.

go feórtain labradóir de dhearcab ceoibh ir gaoite. Cuair leif MacEapca¹ ar reacrán agus é ag iompáin ioir an loruais agus an tír Shlar, agus cuireadh comradh rian i gcein é go bhfaca sé an ball mar ar tógadh cairn cuimne i n-a onóir féin i dtír.

Luaodair i n-annálaibh filideaceta na nDanaí le Cláir MacCrimmóir² sup ainmighadh an tír Shlar le luét an tuairceirt i mbliadhain a 770. Ir é an tuairim ir ghnátaige, ámh, supab é Eiric Ruadh an céad fear do ainmigh é i mbliadhain a 983. Aet iad ro do cóinnuig 'ran tír Shluir i ndeireadh na deacmhádh doire fuairheadar cómarctaidhe agus iarrmaidhe ann a deimhniú dóibh go raibh daoine ar áitreibh ann rómpa. Ir deimhin, ámh, sup 'ba páraidhe do bhí ann. Stairiúite nac mirtse géilleadh dóibh³ deirid sup ó Aimeirice aniar do táinig páraidhe Inre Tuile, agus tagann De Roo leó: deir sé supab eadh bhí ionta Éireannais do bhí i n-a gcóinnuidhe roimhir rin i nAimeirice. Agus má'r ó Aimeirice aniar do táinig páraidhe Éireann go hInir Tuile ir beas nac deimhin supab ó Aimeirice andear do tángadair go dtí an tír Shlar⁴ agus go raibh baint éigin aca le na Toluidtib.

Deir stairiúite móir-cáile eile⁵ supab eadh bhí ir na páraidib ro Éireannais do bhíodh ag cur fúta i nAimeirice ó túir ir do tagadh ó am go ham go hInir Tuile. Agus aoir De Roo aoir sup éigin a domáil gan don aoir nac é a málairt do bhí i bpáraidib Inre Tuile aet Éireannais do cuir fúta trát i nAimeirice ir do táinig

¹ Leif Ericson.

² Claude Christophersen no Lyschander.

³ Wilhelmi agus Wormskjold.

⁴ Auros a shairtiúite de'n eaglaí 'ran tír Shluir.

⁵ Von Humboldt.

go hInir Tuile agus iad as fillead ar Éirinn. I
 n-aindeoin a dtairteal ir a n-iompáin, ar seirdean fóir,
 daoine do b'ead na pápaíde go nár rcaoil uata a
 dteanga dútcáir : tá a dheimniúgádo go dgaínn ir na
 rcpibnib Saeúilge do fágadair i n-a ndiaid an tan
 oibpúgead ar Inir Tuile iad. Do fágadair rcpinte
 ir cloga ó Éirinn i n-a ndiaid, leir, agus do péir an
 lantnamaboic ir ó'n iartar do tángadair. Ad-
 muiqeann Díceal¹ gur ó cléiricib fuair pé féin
 uimhór a paid de eólar aige 'ran naomhad doir, agus
 go paid na cléirig úo áiríte as iompáin go ceann lae
 ó Inir Tuile ó tuaid cum gur cuir an leacoirde corp
 leó.

¹ Scriobad a leabair i tsaobh clact-eólar i mbliaóain
 a 825.

IX

TUILLIADÓ TEISTIS: LÉARSCÁLA ÁRSA IS A LEITÉIO

Cuirpeadh an t-eólar ro uile agus móran eile atá le
luad dá mbaí gábhá é, i n-a luige orainn go raib
cuid dári rinnear nac móir as rir-iompáim ó teaet
Gaedeal go teaet na Normánae ir go mbíoir as
iompáim com fada le lár agus deirceart Aimeirce ó
ré Úreánóam go ré Úrain ar a laigeas de. Cuirtear
i n-a luige orainn, leir, go dtéigead Éireannais cruinn
óiréac go hAimeirce riar i n-aon raon san cómnuidé
san rtao trát dá maíodar 'ran rean-raoíal. Níl
aon úríg eile le baint ar an rtair atá i látair an
traoíal anoir. Ir deocair a maí fá látair cao a
beir le foíluim leir an aimir i otaoir rtaíde Gaedeal
'ran rean-raoíal i nAimeirce. Ir mí-ádhmáac an ruo
é sup tornuig comáet agus féineacair Éireann ar dul
i meac i nAimeirce, má'r féoir géillead do luac
reanduir, óiréac agus comáet ir féineacair Gaedeal
as dul i meac annro i héirinn i otopac na haonmao
aoire deas. Tornuig Spáinnis fóir ar na reiribnib
árra do milled ir do oígaó i nAimeirce agus
Sacranaig as cromao ar reiribnib na héireann do
milled ir do oígaó annro coir baile 'ran réamáó
aoir deas. Táinig beagán dári reiribnib dúteair raor
annro, aet cuirpead i n-a luige ar ár rinnear ir ar an
raoíal náir ú'fíú éinnio iao, no mearaó ran do

déanam, pé rcéal é. Mar b'áomaraige ar domhan é
 tá cuir de rcpibniú ar sean le fagáil fód i leabarlaiú
 móra na hEóirpa; áct cé gur beas i gcuir aca áct
 míniúgáð abarfa annro ip annróú 'ran Soircéal agus
 a leitéro, tá deimniúgte le fada as ugdaraiú ráir-
 léigeannta, agus táctar as a léiriúgáð ó ló go ló, go
 bfuil rcpibne ro ar sean ar na rcpibniú ip mó tábaáct
 agus eólar ar domhan anoir. Tá coraint déanta aca
 ar cáil ar rinreap ór cómaip an traozáil, agus ní
 féadfaí neac a mbreágnúgáð. Ní féidir a ráð an
 bfeadfaip oipead céadna do máoirdeam cóirde i
 ttaoib sean-rcpibeann Aimeirice. Bí deirip mór idir
 an dá fagáir rcpibeann. Na rcpibne Gaedilge deinead
 i Roinn na hEóirpa deinead a n-urmhór mar míniúgáð
 ar an laoin, agus bí leabair ip leabarlain go flúir-
 read ann cum a mbuanuigte gur inofu. Ní amháil do
 tápla i nAimeirice. Ní móide laidean ná leabair ná
 leabarlain ann áct ar tuzáð ip ar tózáð ann le
 Gaedelaib. Sin é baramail na ruad pé rcéal é.
 B'féidir go dtiocfað raoidé fód a míneodáð dúinn
 an baint do bí as friotat Gaedéal le sean-cannaintib
 Aimeirice, má bí, ip go mbead oipead onórac as dul
 do Gaedelaib de bairi raotair a sean ó fhearú go
 hínir Tuile ip mar tá as dul dóib le tamall ar a
 raotair i n-allóð ó í Colum Cille go Toranta roir.
 Bí an raotair ran fá rcát no i bfolac go dtí le
 diaðnaige. Tá iolrcoil asainn i nEirinn le bpeir
 agus trí céad bliadán agus muinntear na tíre as ioc
 go daor ar; áct, má tá, ip beas rpeir do cuir luét
 treóir na hIolrcoile rin i rtaip na hEiréann ná i
 raotair a ruad. Bí lomráim Bréandain le léigean i
 nscac teangain 'ran Eóirap nac mór; má luadad riam

é i n-íolrcoil Bhaile Átha Cliath ír baoglaic go nbeannaí
 é d'fionn a cúir i n-a luige ar na macaib léiginn ná
 raib 'ran íomráim céadna aet fabailrcéal. Tug
 ollamhain na íolrcoile rin cúl láime le raoitib ír le
 laocáib Éireann, agus molaodar ear na beartaib
 raoite iaraicta go n-a scéaróid agus Éireannaisg san
 dútráet san gráib dútaige do tusaib torac do tíor-
 taib eile ear a utalam dútcair féin. Dá cómarca
 ran, cé ná raib dul as aor ós na tíre reo ar oiread ír
 focal do fogluim i utaoib Bhréandain, do bí oiread
 eólaí agus ba maic leó agus bpreir le léigean i
 utaoib íomráma Crioirtóra Columbur go hAimeirice.
 Ír ar éigean ír gráib a ráib nár luadaib i leabraib na
 rcol i nÉirinn nár b'é tuar Marcó Pólo ar leitlig
 do cúir i n-aighe Crioirtóra Columbur íomráim do
 déanam ear bóca; aet go raib dlútbaint as íomráim
 Bhréandain ír as a cáil le tuar Columbur.¹ Níor
 luadaib ran i nÉirinn, am. Agus níor luadaib aet
 com beas léarrcáil de na léarrcálaib íomadaíla do
 pinnead le ciantaib as deimniugad gur géillead ar
 fuid na heórpa uile do íomráim Bhréandain.

Láimrcríbinn ó'n deacmáib aoir dá bfuil fór i
 leabarlain Tuirín, tá leagta amac 'ran rcríbinn rin
 móran oileán 'ran bfairrige móir, agus cé go bfuilid
 fór san ainm raoilid luét eólaí² gur gairid go n-gair-
 fear Inre Bhréandain díob.

Tá 'ran bfairrige inir dá n-gairtear an t-oileán ar
 rán,³ arpa Onóiriur Atuin i mbliadain a II30, agus

¹ Ír deiminn liom, arpa Columbur, gur i nInir Bhréandain
 atá parmaear an t-raogail reo, áit naé tiocparó le héinne a
 fproicint aet de deoin Dé—Montalembert, "Monks of the
 West," I. 695. Scoil Dungsail i bPavia do cúir as maetnam
 ar Aimeirice é.

² De Roo.

³ The Lost Island.

mairtear d'inn sup 'ran oileán roin do éad b'rean-
 dain ar iomráin. Luadtar inir an naoim ó Éirinn ¹ i
 léarpcáil an domáin ² agus i macramáil na cruinne ³
 i mbliadain a 1265. Tá áir b'reandain ⁴ le feicint
 i gcairt ó'n gceatramáid doir déas atá fós i leabarlain
 Sain Marcur i Veinir. ⁵ Tamall riar amac ó iartear
 Éireann do'n oileán ro, agus i ar d'at an óir. Cuirtear
 inir b'reandain tamall riar ó veirceart Éireann i
 léarpcáil eile dá n'earnaid ran ceatramáid doir déas. ⁶
 So veimín ir ar éigean atá don áiream ar a n'earnaid
 de léarpcáil ⁷ 'ran ceatramáid doir déas agus 'ran
 éigmead doir déas agus inir b'reandain leagta amac
 mar ainm ar gac ceann aca. Áit bea b'reir ramal
 'ran b'ictiur agáinn dá luaidtíde iad uile annro.
 Deinead earmaid i n-a n-urmhór, ámtac, óir railead
 sup b'ionann inre b'reandain agus Oileain an áir. ⁸
 An bliadain i n-ar aimrigead áimeirce le Criorcóir
 Columbur .i. bliadain a 1492, cuiread inir b'reandain
 oet gcéime ar trí fíde (68°) ó na Canáid riar i
 léarpcáil mairtain beaaim. ⁹ Cuirtead inir b'rean-
 dain ceitre céime fíde (24°) riar ó Baile áca Cliait
 i léarpcáil Seabairtín Cabot ¹⁰ i mbliadain a 1544.

¹ The Isle of the Irish Saint.

² World's Map le Jacques de Vitry.

³ World's Image le Robert d'Auxerre.

⁴ Brandan's Mountain.

⁵ Library of St. Mark, Venice.

⁶ Catalanian Map, 1365.

⁷ le Haldingham agus Pizzigani, 1367; dá léarpcáil dá
 n'earnaid 'ran ioráil i 1424 ir i 1436: tá an éad ceann aca
 i Weimar, léarpcáil Bianco (the Bianco Map) an t'ar ceann; le
 Valesqua ("most famous Majorcan cartographer") 1439; le
 Bartholomew de Pareto, 1455; le Andrew Benincosa 1480,
 7c., 7c.

⁸ The Fortunate Islands.

⁹ Martin Behaim.

¹⁰ Sebastian Cabot's Map

Dá bliadain dá éir rin cuireadh inir Bréandain leatrlige idir Éirinn agus abain Sain Lorcán i léarscáil eile.¹ 'San raon díreach idir Éirinn agus Anticosti cuireadh inir Bréandain 'ran rcpibinn áluinn do pinneadh i mbliadain a 1550 do'n dara Eanáir ní na Fraince. i mbliadain a 1569 do cuir Mercator² inir Bréandain taobh fóir de béal abain Sain Lorcán, agus do dheim Teibit³ amháid. Ir comhghaige tó inir Bréandain do Aimeirice 'ran léarscáil do pinneadh i mbliadain a 1582 le Miceál Lóc;⁴ ádt ir goirce do inir Tuile 'ná do Éirinn atá an t-oileán 'ran léarscáil do pinneadh le Oirféiliur⁵ i mbliadain a 1587. i léarscáil do pinneadh i mbliadain a 1605 d'airtugheadh inir Bréandain go cómharranaíct Talmán an Éir. Timceall an ama céadna duháirt ollam eile⁶ go raib an inir i dtuaisceart fairrige i n-aice tuaisceirt Aimeirice; agus d'airtugheadh an inir arir go cómharranaíct iarthair Éireann i léarscáil do pinneadh ní ba diadhaige fóir 'ran Þortainéil.⁷

Ir follur ó'n rtair reo uile ir ó'n oirceadh eile nár luadhó sup géill shac aicme 'ran Eópaio do lomráim Bréandain ó n-a ré riúto go dtí n-ár ré féin. Ní hé rin amáin: Cuireadh fuireann amac ó na Canáirib i mbliadain a 1526 ar lorg Inre Bréandain. Cuireadh fuireann eile amac ó inir Þalma i mbliadain a 1570, bliadain beirte Seacrúin Céitinn do réir shac tuaisce. Cuireadh an dara fuireann amac ar a lorg ó Þalma i mbliadain a 1605, agus bí brádaí mór-cáile⁸ i bfoéair

¹ Peter Descelier's Map, 1546.

² Mercator.

³ Tevet in Cosmographie Universalles.

⁴ Michael Lok.

⁵ Ortelius.

⁶ Honorius Philoponi.

⁷ Tá ro fóir 'ran Ricardiana Library i bþlopaire.

⁸ Lorenzo Pinedo.

an píolóir. Bliadain a 1721 an tráic ir diaðnaige cuadhtar ar lorig Inre Bréandain com fada ir mar téigeann ar n-eólar.

Dá mbeimír as feiteam le iolrcoil Baile Áta Clat cum an t-eólar ro do cup i ndiar céile ir do craob-reaoilead ir baoglaic sup fada beaó pé de dít orainn. Má moltar éinne ar leiclig de bairr a bfuil de eólar le fasáil anoir i ttaoib Bréandain asur i ttaoib a cómarctairde 'ran aigéan, do rtauióe¹ léigeannta ticeallac ó Aimeirice ir mó ir dual an molaó roin. Torad raotair an trasairt úo atá i móir-cuir dá bfuil cruinnigte annro. Ar a rtair fuarhtar móran dá bfuil ráirte asam i ttaoib na léarpcál; asur éinne sup mian leir eólar do beic aige ar iomrámaib Eórpac so hiarthar domáin ní mirtre dó an rtair úo² do léigean.³ Bí an rtair rin i leabarlain iolrcoile Baile Áta Clat le deic mbliadna asur ir náir liom a luaó náir gearrad leatnaig na leabair nam cum sup reaoilear féin ó céile iad asur mé as cup an leabrain peo le céile.

Buó deocair an raic do beic ar éirinn asur ro amlaio, asur níor b'fupar rúil le léigean ann. Bíor dócar asainn nac amlaio a beio i n-iolrcoil nuair na héiréann. Asur ó'r ruo é nac baogal fearra do n-a bfuil de rcríóuib Saéoilge ar fuio na héórra bíor muingín asainn so molpar luét treóirca na iolrcoile peo dá macaib léiginn cruinn-eólar do cup ar raotair ar rinreap i n-iarthar domáin ir so

¹ Rev. P. De Roo.

² History of America before Columbus (2 vols. Rev. P. De Roo).

³ Tá móir-cuir eólar, leir, i leabair an átar Donncaó na Donncaó.

mbroghar duairanna oiradinnada i gcómair na
 hoibre rin ar leictiú. Tá a gcion déanta ag aicmib
 eile na hÉirpa i n-onóir Bréandain, agus ní mairte
 ionntaoid agáinn go ndéanfaid riaruithe aimeirce
 breir ir a gcion feara. Deirimir-na féin an méid ir
 duai dúinn i gcumne ár rai diaða dúctactaig .i.
 BRÉANDAIN.

POCLÓIR.

[ní míniúgtear annro aet cnuad-focail agus cnuad-abairt. focail ir abairt naé ruiar a míniúgaó tré fadéilz éiríear déarla oíra ar maite le macaib léiginn].

adac .i. ruamaacán .i. dwarf.
 adnacal .i. cup 'ran uaiḡ.
 aduadémar .i. fíor-ḡránua.
 ag. aige — veinead longa móra míorbála aige .i. veinead longa móra míorbála leir, no ró n-a péir. féad pé le.
 agaid—eug agaid ar .i. éaid ré ró déin.
 aóble .i. adbalmóir, mó-ionganta.
 ail .i. mian, toil: to b'ail dó .i. buó mian leir; i nḡad ionad ir ail dó .i. pé ait ir toil leir.
 ainneairt .i. laige.
 aineḡda .i. oirdeairc.
 aineáta .i. éirte; tionóil.
 ainḡtiúe .i. cloirtúe.
 ainreáin .i. for, corc, rta.
 ainpíreac .i. oirpíreac.
 airceada .i. féirínúe, bion-tanair, níúte i n-aircú.
 aireas .i. eug ear n-air.
 almpaib (deáir), .i. alms.
 ainma .i. uair, fíunneac.
 anaó—gan anaó .i. gan for, gan rta.
 an-aíneó, aineóla .i. gan aine gan eólar air.
 annála Ríogaéta éiréann .i. annála an céadair Ollam .i. Annals of the Four Masters.
 aonta .i. uadaid .i. gan ceo pórtas aca.

anta .i. coimḡeallamain no focmuḡad; aontaó éainnig ir bairra ir brian-tain: cibé ráiméar neac oíob reairt an tréir aḡa oíogaíl .i. Canice, Finbar and Brendan agree jointly to be avenged on anybody who offends one of them.
 ar galair agus cuimḡe .i. oair ir oair .i. oairne brieúte ir oairne i n-oairre.
 ar—pléarcat air .i. déintúe a pléarcat.
 áarua .i. ualḡur, túéar, talam túéair.
 ácumair .i. comḡair.
 baileóca-ra .i. imteócaí mé.
 bairte uiláir .i. bairte gan rḡairt .i. lay baptism.
 barḡair .i. ḡol ir ḡreadaó bar.
 beis .i. focal rilúeáta i n-ionad beis no bis .i. beas.
 bairt .i. ainmúte ailla; piartúe.
 bairtúe .i. piartamail.
 bíú .i. beir.
 bleḡain .i. cnuad; iar n-a bleḡain .i. tar éir a cnuúte.
 bliḡtiúe .i. déintúe acnuad.
 bó allad .i. bó fíadain: aḡ allad aca i reirbinn eile.

- bó bliét .i. bó bleácta .i. bó bainne.
 bóena .i. an fáirge mór.
 Buaéna an érábaid .i. ciall an éireoin .i. the words of the devotion.
 Bruáid .i. brúighear .i. uasal no feirmeoir láidir.
 Bualad óro .i. as bualad inneón le óroaid .i. le carúraib móra .i. sledge-hammers.
- Cáileamail .i. mór-clú. [ní maié liom "an loingread cáileamail," áct ní'l leighear aih: nótalta ir cleverálta ir a leitéio a éloirtear ve gnat ó luét labarcta gae-tilge.]
 Cailiuc .i. cailír .i. ártad, no coipe.
 Caille—as gabáil caille .i. as dul pé comairce an élocair .i. taking the veil.
 Caillead .i. caillead óub .i. bean maíalta.
 Caillead .i. fuair bár.
 Caire .i. buídean .i. fuieann.
 Canóin peatarlaice asur nuaióriaónaire .i. canóin an tSeahreada ir an tiomna nuaió.
 Carar bréandain buanémábad .i. ir mian le bréandain érábad san rtaonad.
 Cat Cluana Tarb .i. Battle of Clontarf.
 Ceileadhad .i. folamnugad.
 Ceinngeára .i. asur cinn géara orca.
 Ciadair .i. ghuas no folt: ceó no cuimhad an brúg atá leir anho.
 Cian .i. tamall rta; náir éian .i. náir b'ráda.
 Cio trá .i. rá brúg rin.
 Cinnrio .i. buaiório, eirgeo-éio, párbóaid.
- Cion pé rcát .i. oioicgníom no peaca i bpolad.
 Cloite .i. iongain.
 Clupalaid, .i. clairib.
 Coiraid .i. neart, téagar.
 Cóir .i. ceart.
 Cóir .i. móó; cóir érábaid .i. rligé cum 'Dia o'admaó.
 Coir—le n-a cóir .i. i n-a éannna.
 Coirreada .i. beannuigte, naomta.
 Coitcéannaact .i. daoine i gcoitcínne.
 Colaman leacoirne .i. iceberg.
 Comaltrom .i. fostering; asom' comaltrom ar gad láim rá céile, nursing me fondly from hand to hand .i. mór-otimceall.
 Corera .i. gorm-mad .i. scarlet, no purple.
 Corp—le corp feirge .i. ve barr dian-feirge; tré corp lútgair .i. le eirge éroide; le corp átair .i. ve barr mór-átair.
 Corra .i. cruinne.
 Crábad .i. ouémac éireoin .i. admad .i. devotion.
 Crannra—longa crannra .i. longa admaio.
 Creaca .i. creaga .i. crags.
 Creatan .i. bols no uet no cabail.
 Criúe .i. éroide: i gcriúib péine .i. i gceartláir péine, as fulaing ó éroide .i. "in cores of pain."
 Croc naomí .i. an éroir naomta.
 Crot .i. cumad no dealb; crot na fírinne .i. coram-lact no cómarctaid na fírinne.
 Cruimada .i. lán ve piartaib ir rá leitéio.

CUIO—GO mbíodó arí cúio aca
.i. go mbíodó o'fíadaib ar
cúio díob.

Cuingíir .i. iarruair.

Cuimíreac .i. ceangal, no rlab-
maó.

Cuireann—"feanúir a cuir-
eann ríor"; a cuirear ríor
ba éarpt annro; áct ip
ionann cuirear de ghná
asur cúir mé, asur loit-
reacó ran bríó an rceíl.
Cuireann ip ghnáac i mbéal
na ndaoine.

Cuirrimíó — marí cuirimíó
óinn .i. do méir marí gluar-
rimíó cum cinn.

Cur—dá gcur innte .i. as cur
na lúib ip na ríol as fáir
innte; do cúir éarpta .i. go
steipeacó oíra a déanam;
as cur uirte .i. as déanam
oíogbála úi, no as goil-
leamaint uirte.

Daoir .i. duine i ndaoirre.

Déanam—as déanam oíra .i.
as dhuirim leó.

Deapraicíteac .i. gheanta,
ráir-álunn.

Deapáirte—i n-ágaíó na
deapáirte .i. ó deap.

Deisíreac .i. olíge roşanta.

Deimín—déanfar deimín de
reo .i. déanfar é deimín-
úacó, no é éruéúacó.

Deónuacó Dé .i. toil no
maracó Dé.

Deórúac .i. i n-deórúac-
ac.

Diaca .i. brónac, buairdearac.

Dí-áiríúte .i. éar cóimíreac.

Diarmair .i. dian; ionşanta;
acóbal-móir.

Dínn .i. áro .i. treó.

Díóéumainş .i. bríúóte;
foiréigíneac.

Díóéumainş .i. şan éumar.

Dírim .i. fuireann, buirdean;
dírim a héirinn uile .i.
daoine ó şac áro o'éirinn.

Díóéannacó—ar n-a díóéan-
nacó .i. asur an ceann bainte
de.

Díuşıre .i. as şol, no as
díuşıreac.

Do, do—féac fé áil.

Dóirreac .i. nac féirir a
féirir.

Doimán Tiar .i. i n-iaréar
doimán; doimán toir .i. i
n-oiréar doimán.

Draşain . . . deamnac .i.

Draşain . . . diaşail .i. dia-
bolical dragons.

Duailce .i. olc .i. evil.

Éadaişib .i. baill éadaiş no
éire.

Éarac .i. toir éú.

Éaracain .i. éuş éaracaine .i.
éuş mallac.

Eiréirge .i. eirge ar an uaiş
.i. resurrection.

Eóirpaş .i. muinnéar na
héóirpa.

Fá, fé—fá'n deacínacó doir .i.
le teac na haoir rin; fá
lámaib éarbuş .i. as şla-
cacó racraimíne .i. Con-
firmation.

Fairce .i. diocese.

Fá'n .i. ró déin an; ar
teiceacó fá'n éarac .i. as
rceinnéacó ró déin an fáir-
aiş.

Fánán aiceanta .i. natural
slip. [ní maic liom an focal
ro aiceanta annro, áct ní'l
leiréar air.]

Farac .i. faracó .i. máinléio
.i. carúir.

Faracó—i éaracó na hu-
man, i n-aice na human, no
as fairce ar an uaiş.

féacht .i. tríacht .i. uair no ócáir.
féadann—ní féadann neac a
féicfin: ní cumaing atá
san rchíobinn.

féarair .i. leatluige .i. car-
shaft.

féilhe Aonghus .i. the Feilire
of Aonghus.

féineacair .i. olige ip raogal
ip maíaltar pean-éineann.

fiaca bairtíge .i. an corpar
do bain le n-a bairte .i.
baptismal dues.

fine .i. treab, no cine.

fo-bhiontanar .i. bhiontanar a
tugtar do óib, b'féitir,
anoir ip áir.

fóo' sein .i. de bairi do
seine.

foóimne .i. doimne.

foza .i. iarraic ionnraíde.

folcann .i. foluigeann .i.
cuineann i bpolac.

fortacht .i. cothuad, ppear-
tal; pocairneacht, neam-
éontabairt.

fui .i. le .i. i scoinne.

fuao .i. cíosui .i. clár
iomcuir i gcómair na marb.

sein .i. leanb, no nio do
seinfíde.

siomaic .i. clúmaic.

sléar seintíde .i. úrlair
teintíge no oiaoióeacta
.i. magic medium, ar nó
teacta san téad.

so .i. asur; so n-ioma clair
.i. asur bheir cléipe.

solpaóac .i. ullagón.

sonair .i. deimí a gonaó.

spáó .i. céim; spáóa .i.
orders (i leit éreioim no
ragairacta).

spíóba .i. éin fiaóais .i.
griffins, vultures.

suilbneacá .i. gob-géara.

sur .i. go tóí.

tarraíde .i. as bain leir an
iarrann.

tarra .i. tar éir.

tae .i. talam.

tlpanta .i. panta ip mí-áó go
hiomaomail.

inléite .i. poiléir .i. pollar;
i bpolac.

iomcuibe .i. mí-oirneamnac, mí-
áireamail; oíneac; ceart
uairneanta.

iompáil—ar iompáil bairt .i.
an fáir ip beaó tuine as
iompáil a bairt.

ionnairb .i. oíbir .i. óein a
muasao.

ipreac .i. oas-ínoíoeac, oia-
óaraomail.

ipmíde (airmíoe) .i. oirbto-
neac.

ipin .i. 'ran .i. ip an.

lá an mhearruigte .i. lá an
bheiteamndair.

lánama .i. fear ip a bean.

lán-éarao .i. éarao timceall
.i. somersault.

landnamabóc .i. rchíobinn árra
ipre Tuile .i. Landnama-
bok.

láríaca, .i. ionair: an t-
iolraó (pl.) atá ar láair.

le—ip ionann é asur as, cum,
do, gc.: do poinnt le
naomair éineann .i. do
poinnt ioir é féin ip naoma
éineann; le teact na
spáinneac .i. tríacht éainis
na spáinnis; éas bhean-
dair a láma le dia .i. cum
óe; deintear trí longa
móra lib .i. deimí trí longa
móra. féac fé as.

leatpaó .i. rtpacáó, léarao.

leitlig—ar leitlig .i. i n-a
donair .i. an t-aon tuine.

léirneacá .i. láirne.

lige .i. oac .i. oallpam.

lÍonaðo na ttonn .i. na ttonnta
as teact ipceac .i. the ad-
vancing waves.

lit .i. tpeac, ceallraim.

logháirne .i. móir-luac, áil-
neact.

loinn .i. tpeoiriúe : go loinn
eólaip .i. maíon le maíoe
tpeórta. Go loinne laip .i.
asur maíoe tpeórta aise,
atá i rceibnib áirite.

luet léigte .i. iao ro léigear
.i. readers.

luéarpan .i. "leirpeacán."

luio .i. éuaio.

maíoríníúe bacclann .i. maíor-
íníúe go mbeaó barróg as
uine oíra .i. little lap-dogs.

maile—i maile leat .i. maí-
aon leat .i. io' fochaip.

maíne .i. ppearal i bpaipm
giolla no veirciobail.

maíuóeact .i. loingreoirpeact
no cúrraíoe maíra.

maíon .i. munar.

maíúta, .i. millteac.

maírealaig .i. féilipe naom,
no martyrology.

meanmaí .i. meabair,
rmaointe, aigne.

meapadar .i. íaoileadar,
ceapadar.

meapcán meapraig .i. uallaó
intinne .i. 'tpe n-a céile.'

meirpeac .i. méirpeac .i.
geairta, loircte, ip as
taðairt fola.

míoual .i. neamgnáta .i.
sensational.

míorbail (míorbail), miracles.

moéluige .i. oaitte .i. "stain-
ed."

moingceintige .i. fé baip
laíra .i. fé baipraip.

móir-éion .i. an-áráó.

móir-méile .i. móir-éiruaó,
náip, aip.

móirpeir .i. peactar .i.
peact nouine.

mongbuiúe .i. gmuasbuiúe.

mongmaí .i. cubairta.

mongmuao .i. pé cubair, ip oac
muao aip.

morair .i. paladar.

muil, caoirig ppeanna .i.
wethers.

muime (mam) .i. mátaip
altroma.

murcaip .i. caip maíra.

naoiú .i. leaib; a naoiú
naoiú .i. oh, holy infant.

naoiú .i. naomta.

naoiúe .i. naomtaact.

neaméiruaillniúe .i. gan lo-
baó.

neimeillniúe .i. gan cáim, gan
loct.

niaiméilaine .i. ráiméile, ta-
amtaact.

noa n-iaipra neac uo giail
.i. ní beio rúil as éinne le
giail uait : noa cipra atá
i rceibnib áirite.

noaú .i. 90.

nuallrálteac .i. áro-ráil-
teac.

ó .i. virgin ; an iomaó ó .i.
hosts of virgins ; i nveal-
baib ó , in the form of
virgins .i. asur clóó no
vealb no n-ó oíra.

ó .i. ó .i. ó .i.

oíreap .i. oíleamain no mún-
eao no taðairt ruar.

piolúo .i. giolla luinge .i.
pilot.

pnoiceap .i. peanmóirpeact.

Rán .i. maon .i. tpeó ; réaio :
aon rán .i. aonair.

Rac .i. móir-áó, ruabailce,
áráta Dé.

Réir .i. toil .i. maraó.
 Riáct .i. páinig.
 Riáḡ .i. céaraó .i. buaóairt.
 Rioct .i. rtaio; i rioct cloíche
 .i. i bfuirm cloíche.
 Romaoi .i. pamairde (?) .i. ragaar
 rmuga no ile tagaar ar múr
 ir é as lobao.
 Ró-rínte .i. ró-ḡada amac.
 Ruiréac (ruiré) .i. ruirpe no
 uapal no flait.
 Ruirneao (ruirne) .i. rplann-
 ca polair, no gata gréine.
 Rúr .i. gnúr .i. oireac; oar
 ruao.
 Sádaile .i. doibneap, róḡcar.
 Saigneán teintige .i. rplannc.
 Saite .i. rcuaine, rcata.
 Saimao (rámaio) .i. comciónól
 no pobul: sorrel bríḡ eile
 atá leir.
 Samail .i. róir .i. leitéir .i.
 likeness, kind.
 Saoḡal i bfuir .i. an raoḡal
 ro.
 Scáileao .i. uorcuḡao, uabao:
 flaitear san rcaileao (34),
 ní móirde 'ná gur heaven
 without climbing an bríḡ atá
 leir reo. *Poet.*, rcaoilao.
 Sceól .i. rcaol.
 Sciaacán leadair .i. "bár
 uorca, no bat."
 Scoirpe .i. scorpions.
 Séanta .i. tréighe, ainveir.
 Seapcaige .i. gráómaire.
 Séreao bolḡ .i. blowing the
 bellows.
 Seolair (reólar) .i. reóla; ir
 na trí longair reólar .i.
 longair reóla.
 Seólar .i. reóla .i. gluair-
 eann fé reól.
 Síl .i. ríol .i. luét leanaimna
 no veirciobail.
 Sior-ḡaire .i. as ḡaire de coit-
 éanta.

Sire—an talam ríre .i. an
 talam go bfuilir ar a loir.
 Sír-reoá .i. go ríor fé
 leacoirpe.
 Sírcéirḡ .i. lobta, nimneac
 de earba corruirde.
 Síre .i. ríre .i. cuaraoac, ar
 loir, as éileam.
 Slán — "ó'n mbraon roin
 fuair plán" .i. an braon
 roin do plánuir é.
 Soáo (roáo) .i. rlóirge.
 Soarpeain .i. roar as bainr
 leir.
 Soirnealac .i. de óeirḡ-
 cénéal: ir beas naé ion-
 ann é no roirneoil.
 Soirneoil .i. bainr aige le
 veirḡ-cénéal .i. well-bred, no
 of good lineage.
 Soirpeana coitcanta .i. go
 roilair le peirint tal ir i
 bfuir.
 Sorta .i. ionair; ruirde;
 tráta.
 Splannc .i. blaom poluir .i.
 flash, spark.
 Spanga .i. rpeanga .i. telegraph
 wires.
 Speac .i. rraac .i. series.
 Spuama—i rpuamair na rpeac
 ríreine .i. mar tagair
 rroáin ríreine le céile.
 Suaircino .i. de éine ḡlic
 eóirac; ro-airne.
 Súra .i. rúirirde.
 Suairge .i. toamlaac.

Tacar .i. tior, tuairir.
 Tagra .i. tuairc .i. cur ríor
 .i. treatise.
 Táirre .i. tar i.
 Tairneam .i. lonnrao.
 Tan—an tan .i. an uair.
 Tanḡnac .i. caol-roirgin, lué-
 mar.
 Taobuaine .i. taoba ḡara
 orca.

Έαρ na βεαρταιβ .i. ζαν α
 ζσόμμαιε le luað.
 Έαρτα—φέαε πέ Cyp.
 Ταταιντ .i. pρmocað, ζπίορ-
 υζαð, ατcuinge.
 Τέατα τειντεριζε .i. cables.
 Τιγρε .i. tigers.
 Τιμτεριεαετ .i. pρεαρταλ.
 Τιυζ le ζρεαν .i. còm lionmari
 no còm iomaðamail le
 ζαιρβéal.
 Τοcαιτεαm .i. cαιτεαm, com-
 cαιτεαm, ζαβáil.
 Τολυιότε .i. ζρεαντα .i. carved.
 Τοννζαρ .i. ζλόρ na otonn.
 Τοννταιβ δειρ .i. air waves:
 βαينو le τεαέτα ζαν τέαο
 no 'wireless.'
 Τρáιζτε—τε όεαρцаιβ α
 οτράιζτε, τοιρε na τονντα
 οο θειτ αζ τράζαð no αζ
 ορμυοim υαιó .i. the re-
 ceding waves.
 Τράταριεαετ .i. παρειαcán .i.
 keeping the vigils.
 Τρεαcán .i. tonn.
 Τρέ βεαcα na βεαcαó .i. τρέ
 παοζαl na παοζαl.

Τρέιτο .i. τρέαο .i. pαατα.
 Τριε .i. τριόα .i. οειc αρ
 pίcιτο .i. 30.
 Τρί cόιζιτο .i. cέαο ζο leiτ .i.
 150.
 Τροιμτερεαρ .i. βυιόεαν mόρ i
 n-εαζαρ cαcα.
 Τρυαίilνεαó .i. λοβαó.
 Τυιλβρέαna .i. τυιλε βρέιne
 ann.
 Τυιτε .i. lán pυαρ.
 Τύιρε .i. λυαίτε; ιρ τύιρε αρ
 άιρεαm .i. among the first on
 record.
 Τυιρτιόε—ό τυιρτίβ .i. ό na
 οαοιniβ α cάιniζ μοιμιρ .i. ό
 αcαιρ ιρ μάcαιρ ιρ pίnpεαρ.
 Τυιτιm—οο τυιτ α cοολαó αιρ
 .i. ο'imetiz πέ cüm pυαin;
 τυιτιm αμαc .i. happen-
 ing.
 Υαλλ-ζοcα .i. λόζόιρεαετ.
 Υαcαó .i. αοντα .i. celibate.
 Υζοαpάρ .i. pιαó na αιρε no
 οειmniυζαó.
 Ύιρτο—i βρυιρm ύιρτο .i. μαρ
 όρτο .i. as a monastic order.

ΔΙΗΜΝΕΑΔΑ ΔΙΤΕΑΝΗ.

[Ι ηγάδ' αἶτ' ἔσο μοῖβ' ἑάδαο λειρ' εὐρηεαρ βέαρτα ἀρ' ἡα ημ-
νεαδαιβ' ρο].

Δῖα Σαιν Λορκαν .i. the river St. Lawrence.

Ἀφρικ .i. Africa.

Διμερκε .i. America ; λάρ Διμερκε .i. Central America.

Ἀσιε .i. Asia.

Ἀλβα .i. Scotland.

Ἀλλεμαιζε Coille, ταοβ' ροιρ' δε τ'ράιζλί.

Ἀνατῡαιε .i. Anahuac .i. ἀν' σπάινν' ηῡαδ' ἰ μεαρκαῖς.

Ἀν' ὕρεσταιν .i. Britain ; Wales.

Ἀν' ὕρεσταιν βεας .i. Wales.

Ἀν' ῥημαρκετ .i. Prior Parish ἰ ηῡῖβ' ράταδ'. Sean-ῥocal é :

" ἱρ' ρεαρρ' ρεαδ'τῡῡαιν' ρα ῥημαρκετ 'νά βλιαδ'αιν' ἀρ' ρcoil."

Ἀντικορτι .i. Anticosti.

Ἀρτ' φεαρτα ὕρεάντῡαιν .i. Ardferit (Kerry).

Ἀρτ'ραιολε (Ἀρτ'ράιλ) .i. Australia.

Βαῖλε ἄτα Τριμ .i. Trim (Meath).

ὕρεσταιν, Britain ; Wales.

Canáiraiḡ .i. the Canary Islands.

Ḳιαρρ'μαιζε λυαδ'ρα .i. Τυαιρκεαρτ' Ḳιαρρ'μαιζε.

Ḳιλλ' βυαινε .i. easλαιρ' βυαινε, no βεοανυρ' ἰ ηῡῖβ' ράταδ'.

Ḳιλλ' ḲαοḲαιλ .i. Kileacle, barony of Clanmaurice (Kerry).

Ḳιλλ' ὡρα .i. Kildare.

Ḳιλλ' ῥιονναδ'βραδ' .i. Kilfinora near Fenit. τὰ βαιλε' na Ḳῥιον-
ναδ'βραδ' ἰ η-αιε' na Sean-Ḳille ἀρ' ἑαδ'αν' ιαρ'ταῖρ' Ḳηυικ

ὕρεάντῡαιν, ἀγυρ' τὰ Ḳιλλ' ῥιονναδ'βραδ' εῖλε ἰ ἑConṡae ἀν' Ḳλάρ.

Ḳιλλ' ἱτε .i. Killeedy, ἰ λυῡμνῖḡ.

Ḳλυαιν' φεαρτα .i. Clonfert.

Ḳλυαιν' τυαιρκεῖρτ' .i. Cluantooskert ἰ ρορ' Comáin.

Colba .i. ραῖλλ' ἀρ' ἀν' ὡταοῖβ' Ḳηαιδ' δε ὡαιρ'βρε.

Corica ὡυῖβ'ne .i. Corcaguiny ἰ ηιαρ'ταῖρ' Ḳιαρρ'μαιζε.

ὡαιρ'βρε .i. Valentia Island.

ὡοῖρ'ne ῥιονάιν .i. Derrynane.

ὡυδ'ṡοῖρ'ne .i. Doorra, near Ennis.

Ḳεανὰδ' ὡúine .i. Annaghdown.

ῥιανανν .i. Fenit, ἰ ἑḲιαρρ'μαιζε.

ῥλορ'αṡα .i. Florida.

ἱ .i. Iona.

ἱορ'οαν .i. the Jordan.

ἱνῖρ' Ḳαῖρα .i. Inniscara.

ἱνῖρ' Ḳαταῖḡ .i. Scattery Island.

ἱνῖρ' ṡά ὡῡomann .i. οῖλεάν' coῖρ' béil' na Sionan. τὰ ṡά
οῖλεάν' ann, ceann' beas ἱρ' ceann' móρ' .i. Inisdadroum
ἀγυρ' Coney Island, ἀγυρ' ροτ'ρ'αιḡ ἱοντα' ἀρ'αον.

ἱνῖρ' ḡλυαιρε .i. Inisglory.

- Inir mhic uí Chúinn .i. Oileán i Loch Oirbhean.
 Inir Palma .i. the island of Palma.
 Inir Tuile .i. Iceland.
 Ioruaig .i. Norway.
 Lochlainn .i. Scandinavia.
 Loch Uir .i. i gCondae an Éilair i n-aice Dubhoirpe.
 Loigheas .i. Loch a' Chumáin .i. Waterville Lake i gCiarraige.
 Loch Oirbhean .i. Loch Corrib.
 Lorrha .i. Lorrha.
 Maig .i. Maig mór i Ror Comáin.
 Máin Conra .i. Conor Hill i n-aice Duingin uí Chúipe.
 Meirice .i. Mexico: [molaó ro dom i n-ionad Meirice no don lirimuad mar roin.]
 Meith .i. Meath.
 Muir nioct .i. an fairsige roir an fhaoinn i an bheathain mhóir.
 Nuad-Šuinea .i. New Guinea.
 Oileán na gCaora .i. Sheep Island: rin é an ainm atá ar na Faroe Islands.
 Oirthe .i. the East.
 Palastín .i. Palestine.
 Peirú .i. Peru.
 Páiríocht, Prior Parish.
 Ror Ailicir .i. Roscarbery.
 Ror Comáin .i. Roscommon.
 Sceilg Beas .i. an ceann i luiga de na cairraigeadaib dá n-ghairtear Sceilg mhicil tamall riad amaé ó uib Rátaé i gCiarraige.
 Seanéill Corca Dubhne .i. Shankeel on the western slope of Mount Brandon.
 Seapáin .i. Japan.
 Sláinge .i. Slane.
 Sliaib nAlp .i. Alps.
 Sliaib Síón .i. Mount Sion.
 Sliaib luacha i tTuairceart Ciarraige.
 Talaim an Éiric .i. Newfoundland.
 Tairce .i. cairraige atá 'ran bfairrige tamall riad amaé ó Corca Dubhne i gCiarraige.
 Tír Šlar .i. Greenland. [ní maic liom an ainm seo, cé ná fuil ré mí-oiriúnaic, de bhrí gurb ionann Šlar i rfuar.]
 Tlapallan .i. Tír na Beatha Suidaine i Meirice.
 Tlatelolco .i. Tlatelolco.
 Toranta .i. Toronto.
 Tuadthoma .i. Thomond.
 Tuam dá Šualann .i. Tuam.
 Turín .i. Turin.
 Tulac bheathain i n-aice Loch (near Lorrha).
 uib máine .i. Hy Many.
 uib Rátaé .i. Iveragh i gCiarraige.

ΔΙΗΜΝΕΑΔΑ ΝΑΟΜ̃ ΙΣ ΎΔΑΟΙΝΕ.

[Τοις εόλοις το θεῖς ἀς ἀν βροβαί ἀμ υμῖνοις νὰ ναοῖν, νίον
ξάδαὸ ἁ ὕεαναῖν λε μόμ-ἔνιο το νὰ ἡαιμνεαδαῖς πο ἀετ θέαρελα
το ἐνι οἷτα].

Ἀβαν .ι. St. Abban.

Ἀβραάμ .ι. Abraham.

Ἀβρεάι Ἰνρε Οἱς .ι. Apostle of the Orkneys.

Ἀγουστίν .ι. St. Augustine.

Ἀμβρόσιος .ι. St. Ambrose.

Ἀν τὰταρ Σεάν ὑὰ ἡανλυαῖν .ι. Canon O'Hanlon, ῥταρμυῖο.

Ἀμμονιὺς .ι. ἀν μαναδ ἁ ἐνι μαινιρτεμεαδ ἁμ bun ἰ νθεῖρσεαρτε
ἑῖςῖτε.

Ἀντοῖν Ναιοῖντα .ι. St. Anthony.

Athanasius .ι. ἀν ναοῖν το ῥεῖν βεαδ Ἀντοῖν Ναιοῖντα.

Bancroft .ι. Hubert Howe, ῥταρμυῖο.

Βαρρα .ι. St. Finbar.

Benedict .ι. Βεινιουετ Ναιοῖντα.

Βεινίν .ι. Benignus, οῖνε το θεῖρσιολαῖς ῥάομαῖς.

Βριξ .ι. θεῖρβρίνι ὕρεανταῖν.

Βριξίο .ι. St. Brigid.

Caelin .ι. ναοῖν ἁ βί ῥέ ῥέιμ ἰ ῥConnaδαῖς ἰ η-αιμρι
ὕρεανταῖν.

Caem̃gein .ι. St. Kevin.

Caninead Ἀδαὸ Ὑό .ι. St. Canice of Aghaboe, patron of
Kilkenny.

Cassian ἁ ἡλας ἡράὸ κοῖρμεακαν ὁ Ἐχρυσόστομος : νί ραῖς ῥέ
ἀμ δον ταῖνιμ λε Ἀγουστίν ἰ ὅταοῖς ἡράρα Ὑέ ἱρ ἁ
λεῖτέῖο.

Caradaῖς .ι. Carthaginians.

Catmaol .ι. St. Cadoc (Wales).

Charnay—ῥαῖς ῥέ εῖοις ἰ ῥCaῖς ἱοῖαῖλ ἀῖο ἰ η-αις
Palenque ἰ μεαρκαῖς.

Ciarán .ι. St. Ciaran.

Colmán .ι. St. Columbanus.

Colmán mac Leinin .ι. St. Colman, founder and patron of
Cloyne.

Colm Cille .ι. St. Columba.

Com̃gall Beanncoir .ι. St. Comhghall of Bangor.

Coñstaintín na Róma .ι. Coñstaintín Mór .ι. Constantine
the Great.

Cortez .ι. ἀν Spáinnead ἁ ἐνι μεαρκαῖς ῥέ ῥμαετ ἱρ ῥέ
ῥαῖαῖλ νὰ Spáinne ῥαν ῥεαῖαὸ ἀοῖρ Ὑεας.

CPAΘB PUAΘ .i. CONCUBAM MAC NEAPA ASUR CÚ CULAINN ASUR A
LUET LEANAMNA.

CPHOPTOIR COLUMBUR .i. Christopher Columbus.

Da Gama, Vasco .i. iomráimíúde móm-cáile ó pórtaínéil. 1r
é o'aimris an tirlige timcheall Afraice go dtí na hInsiada
Soir. Bí fé i gceannar na nInsiad fé'n am sur caillead
é i mbliadain Δ 1525.

DÁIBID .i. DÁIBID PÁID .i. the Prophet David.

DÁIBID CILLE MUINE .i. St. David of Kilmuine (Menevia), Wales.

DÁITI .i. Dathi : marbuiúead é le raiúneán teintige AS SLIAD
NALP. TUGAD Δ CÖPP ABAILE ASUR CUIPEAD i GCPUACAIN É.
Dampier, William .i. máimnéalac ó SACPAIB Δ BÍ AS IOMRÁIM
timcheall na cruinne 'ran reactmáó doir oéas.

DE COSTA .i. De Costa.

DEICIUR .i. Decius .i. Impire na Róma 'ran tríoimáó doir :
tíoimáac ceapc.

De Roo .i. an tAdeir páomais : PASAITE 1r PASAITE. 1r é 1r
uúgar le "History of America before Columbus," an
leabhar 1r mó eólar ar PASÁIL i STAOIB an rceíl rin.

DIARMUID MAC CEARBÁILL .i. an rí bí i gcoróin le linn Troicad
na Teimiac.

DICEAL .i. Dicuil.

DOBARÉΔ .i. PLAIT i gCONDAE an CLÁIR Δ BÍ GO OÚR le DREANTAIN
NAOMÉΔ.

Drake .i. an RUIRE PPOINRIAR .i. máimnéalac ó SACPAIB Δ BÍ
ruar i n-AIMRIR EIBLIRE. BÍOÚ fé AS IOMRÁIM 1r AS
CPHEACAD ar PUO na cruinne naé móp.

ÉANOA .i. St. Enda.

EÖIN .i. EÖIN DAITC .i. St. John, Baptist.

EUSEBIUR .i. Eusebius.

FACNAN .i. St. Fachnan.

FINNIAN CLUANA EAPAIPO .i. St. Finian of Clonard.

FIONÁN CAM .i. St. Finan Cam.

FURPA .i. St. Fursey.

SEARALT CAIMBREINP .i. Giraldus Cambrensis.

SILLEAP .i. St. Gildas the Wise.

Gleeson .i. Rev. W .i. an tÉ 1r uúgar le "History of the
Catholic Church in San Francisco."

GRIOGÓIR NA RÓMA .i. St. Gregory the Great.

GUDLEIF .i. Gudleif, a Scandinavian mariner.

JARPLAITE .i. St. Jarlath.

ITE .i. St. Ita.

IÚOAR IOPCAIMOT .i. Judas Iscariot.

Jerome .i. SEAPÓM NAOMÉΔ.

MATIU .i. St. Mathew.

MDOIRE .i. Moses.

MARCO PÓLÓ .i. Marco Polo.

MARTAN .i. St. Martin (Tours).

močua .i. St. Mochua (Balla).

Onóριουρ Ατυιν .i. Honorius of Autun.

Οριγιν .i. Origen.

παχόμιουρ .i. St. Pachomius .i. οιλίτρεαδ ε βί ι νέγιπτ 'ραν
 έαδτμαήαδ άοιρ. υ'έ αν έάαυ ουινε έ έum cailleadá
 ουβα το έυι πέ μαξαι.

πάπαίρε .i. Papas.

πεαυαμ .i. St. Peter.

πόλ .i. St. Paul.

Prescott .i. William H. .i. υξυαμ History of the Conquest
 of Mexico; History of the Conquest of Peru; Ferdinand and
 Isabella.

пура .i. Pupu (Aran).

Reid Captaen .i. μάιμνέαλαδ ε έάιμγ ι ητοιαιό Dampier.

ροάε .i. Rochath (Aran).

ρυαδάν .i. St. Ruadhan.

Seanán .i. St. Senan.

Seatpún Céitinn .i. αν Σταμυιόε.

Solomaim .i. Solam .i. Solomon.

ԱՐԵԱՄ ՈՒ ՆԱԾԱՐ .1. BIBLIOGRAPHY

Irish MS. Life of St. Brendan (Burgundian Library, Brussels) : ՐԱԶՄԱՐԵ ԱՎ ՄԱՐԿՈՆԱՐԵ ՎՈ ԸՄԻԼԵ ԵՆԵԼԵ ; ՏՈ ՆՐԱՏԱՐ ՄԻՇԱԼ ԱՎ ՇԼԵՐԻԶ ՆԵՐՆ Ե ԱՆԵՐՄԻՈՅԺ :

Irish Lives of the Saints, from Book of Lismore. Stokes

Latin Lives of the Saints. Vol. I. . Plummer

Lives of the Irish Saints. Vol. V. . O'Hanlon

ԲՈՐԱԲ ԲԵՐԱ ՏՐ ԵՐԻՆՆ . . ՏԵՃՐՈՒՆ ՇԵՐԻՆՆ

ՏՈՆԱԼԱ ՐԻՈՋԱՇՏԱ ԵՐԵԱՆՆ

Brendan the Voyager . . . O'Donoghue

St. Fursey : Life and Visions . Sarah Atkinson

Monks of the West, I., II. . Montalembert

Manners and Customs of the Ancient Irish O'Curry

Manuscript Materials of Irish History . O'Curry

History of America before Columbus . De Roo

Conquest of Mexico . . . Prescott

Civilization of Ancient Mexico . . . Spence

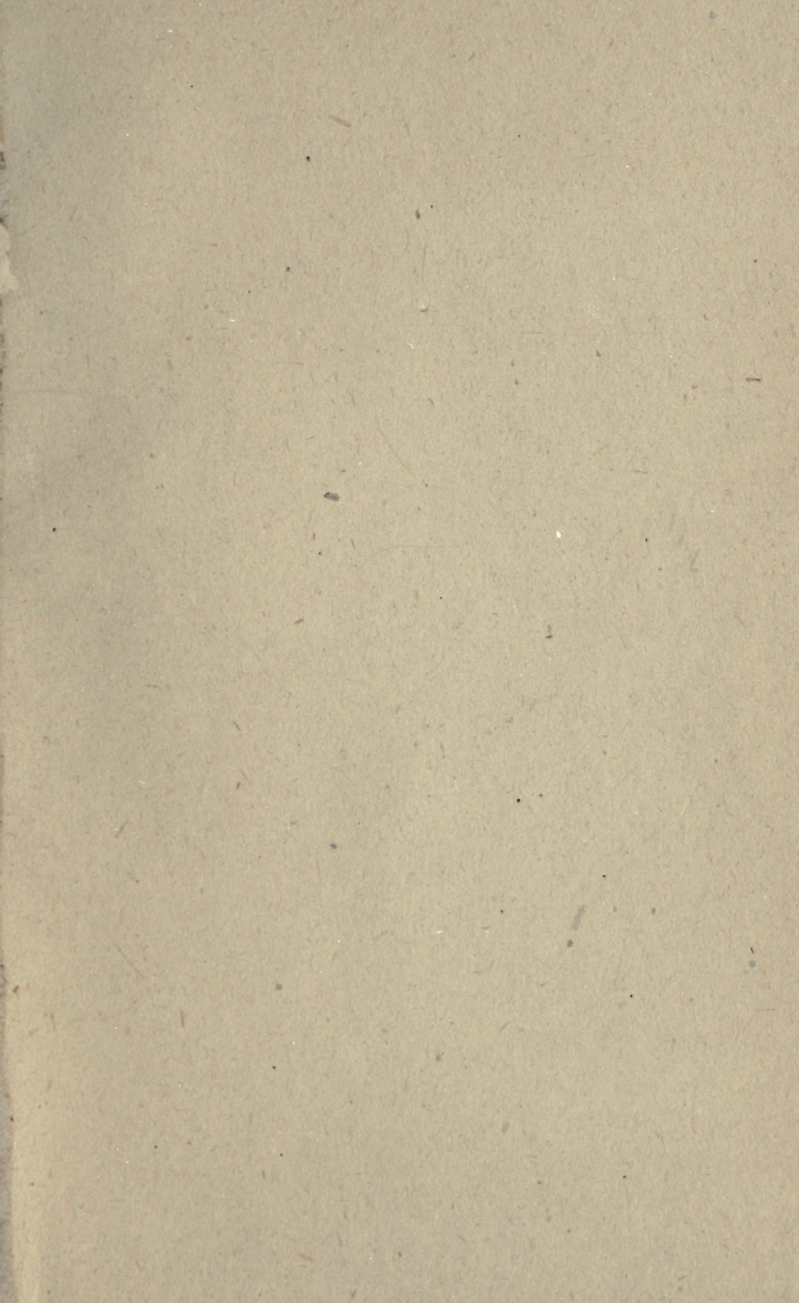
Notable Voyagers . . Kingston and Frith

Adventures at Sea

Annual Report of the Smithsonian Institution, 1911

National Geographic Magazine, April, 1913

ԱՐ ՈՒ ԼԵԱՅՐԱԻՆ ԲՈ ԲԱՐ ՎՈ ՆԱԵԱՐ ՍՐՄՈՐ ՏՈ ԵՇԼԱՐ Ի ՎՏԱՐԻՆ ՆՐԵԱՆՎԱՆ, ԱՇՏ ԻՐ ԻՈՒՄԸ ԼԵԱՅԱՐ ԻՐ ԻՄԻԼԵԱՅԱՐ ԻՐ ԲԵՐԻՆՆ ՈՒ ԻՏԻ ԼԵՂԵ ԱՅԱՆ ՏՐ ԼՈՐԶ Ա ՇՈՒԱՐՇԱՐԵ :

528984

O'Kelly, John Joseph
Beatha Bhreandain.

HEcIr
O

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

